

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ*

Ἡ ποντιακή, ὅπως καὶ οἱ ἄλλες περιφερειακὲς ἑλληνικὲς διάλεκτοι, διακρίνεται ἀπὸ τῆ μιὰ γιὰ τὸν πλοῦτο τῶν ἀρχαϊσμῶν τῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰ τὴν ἔντονη παρουσία τῶν ξένων δανείων. Ἡ ἰδιοτυπία αὐτῆ τοῦ λεξιλογίου τῆς καθορίζει σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ τὶς δυσκολίες πού παρουσιάζει ἡ ἐτυμολόγησις ποντιακῶν λέξεων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὶς δυσκολίες αὐτὲς ἀντιμετώπισε μὲ ἐπιτυχία ὁ συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ποντικῆς διαλέκτου Ἄνθιμος Παπαδόπουλος. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἔκδοσις τοῦ λεξικοῦ, μὲ τὴν ἐτυμολόγησις ποντιακῶν λέξεων ἀσχολήθηκε ὁ Δ. Τομπατῆς στὸ ἄρθρο του Ἐτυμολογικά καὶ σημασιολογικά, Διορθωτικά καὶ συμπληρωματικά τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ποντιακῆς διαλέκτου, *Ποντιακὴ Στοὰ* 1(1971)189-193. Μὲ τὴ μελέτη τοῦ Χ. Συμεωνίδη, Ποντιακὰ ἔτυμα ἀνατολικῆς προέλευσης. Συμβολὴ πρώτη (Α-Λ), *Ἀρχεῖον Πόντου* 32(1973-74)311-336 καὶ Συμβολὴ δευτέρη (Μ-Ω), *Ἀρχεῖον Πόντου* 33(1975-76)243-276, βελτιώνεται σημαντικὰ τὸ ἐπίπεδο τοῦ «Λεξικοῦ τῆς ποντιακῆς» ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἔτυμα ἀνατολικῆς προέλευσης. Ἐντελῶς πρόσφατα δημοσιεύτηκε ἡ ἐργασία τοῦ Κ.

* Συντομογραφίες λεξικῶν:

Ἀνδριώτη *ΕΛ*: Ν. Ἀνδριώτη, Ἐτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, Θεσσαλονίκη 1967².

Andriotis, Lex. d. Archaismen: Ν. Andriotis, *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*, Wien 1974.

BER: Bälgerski etimologičen rečnik, τ. 1-2, 1971-1979.

DD: *Türkiyede halk ağzından söz derleme dergisi*, 1-4, Istanbul 1939-1952.

DS: *Türkiyede halk ağzından derleme sözlüğü*, I-III, Ankara 1963-1968.

Δημητράκος Λεξ.: Δ. Δημητράκου, *Μέγα λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, Ἀθῆναι 1933-1950.

Θεοφυλακτίδη: Α. Θεοφυλακτίδη, *Λεξικὸν τουρκοελληνικόν*, 1960.

Hony-İz: H. C. Hony - Fahiz İz, *A Turkish - English Dictionary*, Oxford 1957².

ΙΛΝΕ: Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς τῆς τε κοινῆς ὁμιλουμένης καὶ τῶν ἰδιωμαίων, ἔκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (Α-γεροδόσκαλος).

ΙΛΠ: Α. Α. Παπαδοπούλου, Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ποντικῆς διαλέκτου, I-II, Ἀθῆναι 1958-1961.

LSJ: Liddell - Scott - Jones, *A Greek - English Lexicon*, Oxford 1969.

Καραποτόσογλου, Δυσετυμολόγητες ποντιακές λέξεις, *Ἄρχεῖου Πόντου* 37 (1982) 185-268 όπου με ἐπιτυχία καθορίζεται τὸ ἔτυμο πολλῶν λέξεων.

Στὴ συνέχεια θὰ γίνῃ προσπάθεια νὰ καθοριστῆ ἡ προέλευση ἑκατὸν πενήντα μίας ποντιακῶν λέξεων, ἀπὸ τὶς ὁποῖες πολλὲς χαρακτηρίζονται ὡς «ἀγνώστου ἐτύμου» καὶ ἄλλες δὲν ἔχουν ἐτυμολογηθεῖ, κατὰ τὴ γνώμη μου, σωστά.

1. ἀβγούρι

«ἀβγούρι τό, Ποντ. (Σινώπ.) ἀβγόνι Καππ. (Ἄραβάν.)

Ἄγνώστου ἐτύμου.

Ἄχετος ἀκαθάρτων ὑγρῶν» (IANE₁, 26).

Ἄ Δ. Σκουβαράς¹ παράγει τὴ λ. ἀβγούρι ἀπὸ τὸ *ἀγαγούρι (< ἀγωγός + -ούρι) > τὰ *(ἀ)ωγούρια > τὰουγούρια > τὰβγούρια > ἀβγούρι. Ἡ λέξη, χωρὶς ἀμφιβολία, συνδέεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *avgun*, *avgon* «ἀπόξη-ραντικό κανάλι ποῦ εἶναι σκεπασμένο ἀπὸ πάνω»².

2. ἀντισόρι

«ἀντισόρι τό, ἀμάρτ., ἀντισόν' Χαλδ.

Ἄγνώστου ἐτύμου

Τὸ φυτὸν ἀνηθον» (IAP₁, 76).

Ἡ λ. ἀντισόρι προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀνασόρι³ < τουρκ. *anason* < ἀνηθον, μὲ ἀντικατάσταση τοῦ ἀνά-, ποῦ θεωρήθηκε ἐσφαλμένα πρόθεση, μὲ τὴν ἀντί, ἢ ἀπὸ τὸ ἀνισόν⁴ (< τουρκ. διαλ. *anison*), μὲ παρετυμολογικὴ ἐπίδραση τῆς πρόθεσης ἀντί.

3. ἀπραεύω

«ἀπραεύω Σαντ.

Ἄγνώστου ἐτύμου.

Ἐπιτηρῶ, φυλάττω, προστατεύω» (IAP₁, 134).

Ἡ λ. ἀπραεύω προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *abramak* «control, manage»⁵.

4. ἀράρι

«ἀράρι τό, ἀμάρτ. ἀράν' Σάντ.

Ἄγνώστου ἐτύμου.

Μέρος ὅπου ξηραίνουν φύλλα καπνοῦ» (IAP₁, 136).

1. Β. Σκουβαράς, *Τὰ δυσετυμολόγητα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, Σειρὰ πρώτη, Ζαγόρα 1954, σ. 8.

2. *DD*₁, 392.

3. *IANE*₂, 137.

4. *IANE*₂, 137.

5. *Hony-İz*, σ. 1.

Τὸ οὖσ. *ἀράνιν* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *arap* «μέρος σκεπασμένο, δπου ἀρμαθιάζουν, ἐπεξεργάζονται καὶ ξηραίνουν τὸν καπνόν»¹.

5. βέτρα

«βέτρα ἢ Σάντ.

Ἄγνωστου ἐτύμου, πιθανῶς λέξις ξένη.

Ἄντλημα, κουβάς» (ΙΑΠ₁, 186).

Ἡ λ. *βέτρα* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *vedre* «ξύλινος κουβάς, κουβάς»² < σλαβ. *vedro*³. Ἡ σλαβ. λέξις ἀπαντᾷ καὶ ὡς ἄμεσο δάνειο στὴν Ἑλληνικὴ μὲ τὸς τύπους *βεδοῦρι*, *βεδοῦρ*⁴, *βιδούρ*⁵, *βερούδι*, *βερούθι*, *βεδοῦρι*, *βεδοῦρ*⁴.

6. γιανίκαρας

«γιανίκαρας δ, Τραπ. *γιανίκαρας* Χαλδ. *ἀνίκαρας* Χαλδ.

Ἄγνωστου ἐτύμου, πιθανῶς λέξις ξένη.

1) Ἔλκος στομάχου: φρ. *Γιανίκαρας ἀπέσ' -ι -σ'*: (μέσα σου, ἀρά).

2) Πανούκλα» (ΙΑΠ₁, 225).

Ἡ λ. *γιανίκαρας* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *yanikara* «(ιατρ.) ἄνθρακας»⁵.

7. γιαρένος

«γιαρένος δ, Οἶν.

Ἀπὸ τὸ οὖσ. *γίαριν* καὶ τὴν κατ. *-ένος*.

Φίλος, ἐταῖρος» (ΙΑΠ₁, 226).

Ἡ λ. *γιαρένος* προέρχεται κατευθείαν ἀπὸ τὸ τουρκ. *yarpen* «φίλος»⁶

8. γλερίν

«γλερίν τό, Οἶν.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

1) Σκελὶς σκόρδου, πορτοκαλιοῦ κττ.

2) Φέτα μήλου κττ.» (ΙΑΠ₁, 228).

Ἡ λ. *γλερίν* προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. *κληρίον* μὲ κανονικὴ στὴν ποντιακὴ ἀπόδοση τοῦ *η* μὲ *ε* καὶ τροπὴ *κλ* > *γλ* ὅπως στὰ *ἐκλεπίζω* > *γλεπίζω*⁷, *ἐκλω-*

1. DD₁, 109.

2. DD₃, 1444.

3. Hajrie Memova - Sjulejmanova, Leksikalni zaemki v turskija ezik or bälgarskija i ot drugite slavjanski ezici, *Säpostavitelno ezikozenie VI* (1981) τ. 3-5, σ. 133.

4. IANE₃, 507.

5. Θεοφυλακτίδη, σ. 771.

6. Θεοφυλακτίδη, σ. 774.

7. ΙΑΠ₁, 228.

πίζω>γλουπιζώ¹ κ.ά. Το οὖσ. κληρίον ἀναφέρεται ὡς παράλληλος τύπος τοῦ κλαρίον στή γλώσσα τοῦ Ἑσυχίου κλαρία κληρία ἢ κλήματα ἀμπελόφυλλα, ἢ χωρίων κληροί. Ὁ Ἄνθ. Παπαδόπουλος² πιστεύει πῶς ἐδῶ ἔχουμε σύμπτυξη δύο λημμάτων: α) κλαρία κληρία ἢ χωρίων κληροί καὶ β) κλαρίων κλήματα ἀμπελόφυλλα, καὶ θεωρώντας τὸ δεύτερο μεσαιωνικὴ προσθήκη τὸ παράγει ἀπὸ τὸ κλαδία με τροπὴ δ<ρ. Ὁ Β. Σκουβαρῆς³ καὶ ὁ Α. Θαβώρης⁴ συμφωνοῦν πῶς στὸ ἑσυχιανὸ κλαρία ἔχουμε σύμπτυξη δύο γλωσσῶν, παράγουν ὅμως τὸ κλαρία κλήματα ἀμπελόφυλλα—ποῦ σωστὰ τὸ δέχονται ὡς ἔτυμο τοῦ νεοελληνικοῦ κλαρί— ἀπὸ τὸ κλάδος > *κλαδάριον > κλάριον > κλαρί. Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ λ. κλαρίον εἶναι ἡ ἴδια λέξις ποῦ ἀναπτύσσει διαφορετικὲς σημασίες, τέτοιες ὅμως ποῦ εὐκόλα ἐξηγοῦνται, ὅταν ἔχουμε ὑπόψη μας τὴν ἔτυμολογικὴ προέλευση τῆς λέξεως. Ἔτσι, τὸ κλαρίον (<ρ. κλάω) παίρνει τὴν σημασίαν κλήμα (<κλάω) καὶ κληρίον, ὑποκορ. τοῦ κληρος, ποῦ συνδέεται ἔτυμολογικὰ με τὸ ρ. κλάω (πρβ. καὶ ποντ. τζάκιν (<τζακίζω) (αλαχνός)⁵).

9. γ ο λ ο β ο μ μ ά τ η ς

«γολοβομμάτης ἐπίθ. ἀμάρτ. γολοβομμάτ'ς Χαλδ. Θηλ. γολοβομμάτανα. Οὐδ. γολοβομμάτ'κον.

Ἐπὶ α' συνθετ. ἄγνωστον καὶ β' τὸ οὖσ. ὀμμάτω.

Ὁ ἔχων μεγάλους ὀφθαλμούς» (ΙΑΠ₁, 235).

Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία πῶς πρόκειται γιὰ ἄλλο τύπο τοῦ βορβομμάτης (<βορβός + μάτι) «ὁ ἔχων ὀφθαλμούς ὡς βολβούς, ἐξωδηκότας»⁶. Τὸ γολοβομμάτης προέρχεται ἀπὸ τὸ βολβός καὶ μάτι με τροπὴ β > γ (πρβ. βουνόν > γουνόν⁷ κ.ά.) καὶ ἀνάπτυξη συνοδίτη φθόγγου ο, πρβ. ποντ. κοροκύθιν⁸ < κοροκύθιν < κοροκύθιν.

10. γ ο υ λ α ν ο ὄ δ ι ν

«γουλανούδιν τό, ἀμάρτ. γουλανούδ' Τραπ.

Ἐπὶ ἄγνωστον ἔτυμου.

Εἶδος ἰχθύος» (ΙΑΠ₁, 238).

-
1. ΙΑΠ₁, 229.
 2. Α. Παπαδοπούλου, Περὶ τῆς λέξεως κλαρί, Ἐθνη 46 (1935) 256.
 3. Β. Σκουβαρῆς, Ἰχνηλατώντας τὴν λέξις. Σειρὰ δευτέρη, Βόλος 1957, σ. 31.
 4. Α. Θαβώρης, Τὸ νεοελληνικὸ κλαρί καὶ ἡ ἀποβολὴ τοῦ δ ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα σὲ νεοελληνικὰ ἰδιώματα, Δωδώνη 6 (1977) 185-199.
 5. ΙΑΠ₂, 373.
 6. ΙΑΝΕ₄, 351.
 7. ΙΑΝΕ₃, 401.
 8. ΙΑΠ₁, 469.

Ἡ λ. *γουλανούδιν* παράγεται ἀπὸ τὸ *γουλιανός*¹ (< *γλάνις* ἢ *γλανίς*) «εἶδος ψαριοῦ» καὶ τὴν κατάλ. -οῦδιν.

11. γ ο υ ν τ ρ ᾶ

«γουντρά ἦ, Σάντ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Εἶδος σκληροῦ χόρτου ὑδροχαροῦς» (IAP₁, 239).

Ἡ λ. *γουντρά* παράγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *kindıra* «καλάμι, χόρτο με ἀίχμηρὰ φύλλα ποῦ ζεῖ στους βάλτους»², με τροπὴ *κ* > *γ*, πρβ. *kalay* > *galay* > *γαλαί* κ.ά.³.

12. γ ρ ι μ α λ ί ζ ω

«γριμαλίζω Τραπ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

1) Ἐπὶ κυνῶν, συμπλέκομαι με γρυλλισμούς 2) Μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπων, διαπληκτίζομαι» (IAP₁, 244).

Ἴσως πρόκειται γιὰ παρατακτικὸ σύνθετο ἀπὸ τὸ ἀμάρτ. *ἀγριμώνω* (< *ἀγρίμι* + *-ώνω*) καὶ τὸ ρ. *ὀμαλίζω*⁴ = *ὀμαλώνω* = *μαλώνω*.

13. γ ρ ι μ α λ ὶ ν ω

«γριμαλώνω Χαλδ. γουριμαλώνω Σαντ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Συνών. τοῦ προηγούμενου» (IAP₁, 244).

Πιθανῶς πρόκειται γιὰ παρατακτικὸ σύνθετο ἀπὸ τὸ ρ. **ἀγριμώνω* καὶ τὸ ρ. (ὀ)*μαλώνω*.

14. γ ρ ι μ ὶ ν ω

«γριμώνω Οἶν.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Ἐπομειδιῶ» (IAP₁, 244).

Τὸ ρ. *γριμώνω* πιθανότατα προέρχεται ἀπὸ τὸ **ἀγριμώνω* (< *ἀγρίμι* + *-ώνω*) με πτώση τοῦ ἀρχικοῦ *α*. Γιὰ τὴ σημασιολογικὴ ἐξέλιξη, πρβ. *τίγρις* > **τιγρώνω* > *τσιγγρώνω* > *ἀποτσιγγρώνω* «γελῶν μορφάζω καὶ σαίρω»⁵.

1. Ἀνδριώτη EA, 68.

2. BER₂, 200.

3. Ch. Symeonidis, Lautlehre der türkischen Lehnwörter im neugriechischen Dialekt des Pontos, Ἀρχεῖον Πόντου 3 (1971-72) 138-140.

4. LSJ, λ. ὀμαλίζω,

5. IANe₂, 612.

15. γ ρ ι ν τ ζ ώ ν ω

αγριντζώνω (Π) Κερ. Σάντ. Τραπ. Χαλδ.

Ἄγνώστου ἐτύμου.

1) Μορφάζων δείχνω τὰ δόντια: Ἐγριντζώσεν καὶ τερεῖ. 2) Ἵπομειδιῶ. Παράγ. γριντζωμαν» (IAP₂, 244).

Ἡ λ. γριντζώνω παράγεται ἀπὸ τὸ τζιγγρόνω¹ μὲ ἀντιμετάθεση τζ-ρ > ρε-τζ. Γιὰ τὴ σημασία βλ. παραπάνω τὸ ρ. γριμώνω.

16. γ ὄ ρ γ υ λ α ς, γ ὄ ρ γ υ λ ο ς

αγύργυλλας ὁ, Κοτ. γύργυλλες Κοτ.

Ἀπὸ τὰ οὖσ. γύρος καὶ ἀμάρτ. κέρεκελλας μεγεθ. τοῦ κερκέλλιν < κρικέλλιν. Ἰδ. Ἄρχ. Πόντ. 12, 10.

Τὸ οὐράνιον τόξον» (IAP₁, 256).

αγύργυλλος ἐπιθ. Κέρ.

Ἀπὸ τὸ οὖσ. γύργυλλας.

Ἵλοστρόγγυλος». (IAP₁, 246).

Τὸ οὖσ. γύργυλλας παράγεται ἀπὸ τὸ γύργυλος καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ *γύργυρος < γυρός, σύμφωνα μὲ τὸ τουρκ. πρότυπο *sari-samsari*, *kati-katkati*, μὲ ἐπανάληψη δηλ. τῆς ἀρκτικῆς συλλαβῆς καὶ ἀνάπτυξη ἑνὸς συνδετικοῦ συμφώνου (p, m, s, r) ἀνάμεσα στὶς δύο συλλαβές, πρβ. καὶ ποντ. σίμψιλος < ψιλὸς κ. ἄ.².

17. δ α ρ ῶ

αδαρῶ Χαλδ. δαρῶ Χαλδ. Ἄδρ. ἐδαρίασα Χαλδ. ἐδαράσα Τραπ.

Ἀπὸ τύπον *δαράζω ἄγνώστου ἐτύμου.

Ξαναμωραίνομαι, γίνομαι παλίμπαις» (IAP₂, 253).

Ἴσως τὸ ρ. δαρῶ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ παιδιαρίζω μὲ ἀποβολὴ τοῦ παι-, πὺ θεωρήθηκε τύπος τῆς πρόθεσης ἀπό- > ἀπέ- > ἴπε- (πρβ. ἀποτοινὰ > πετοινὰ > τοινὰ³).

1. IAP₂, 382.

2. Χ. Συμεωνίδη, Ποντιακὰ καὶ Καππαδοικὰ, Ἄρχεϊον Πόντου 36 (1977-78) 248-251.

3. Μ. Φιλήντα, Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσολογία ἑλληνική, τ. Γ', σ. 197.

18. ἔζιν

«ἔζιν τό, ἀμάρτ. ἔζ' Τραπ. Χαλδ.

Λέξις ξένη.

1) Εἶδος βάρου καί ὁ καρπὸς ἔχων χαρακτηριστικὴν ἐλαστικότητα.

2) 'Ελαστικότης: Τὸ κοκκίον ἔχ' πολλά ἔζ' (μασώμενον ἀποκτᾷ ἐλαστικότητα ἕνεκα τοῦ περιεχομένου ἀφθόνου ἀμύλου. κοκκίον = σίτος)» (IAP₂, 286).

Ἄ Κ. Καραποτόσογλου¹ συνδέει τὴ λ. ἔζιν μὲ τὸ περσ. *āzā, aza* «μαστίχα». Ἡ ποντιακὴ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *öz* «marrow; kernel; essence; pith; cream²». Γιὰ τὴν τροπὴ *ō > e*, πρβ. *bölme > πελμᾶ* (ἦ), *gōz > κέτσο* κ. ᾧ.³

19. ἐζλίν

«ἐζλίν ἐπίθ. οὐδ. Τραπ.

'Απὸ τὸ οὐσ. ἔζιν καὶ τὴν κατ. -λίν < λῆς.

Τὸ ἔχον ἐλαστικότητα: Ψωμὶν ἐζλίν» (IAP₁, 286).

Ἄ Χ. Συμεωνίδης⁴ παράγει τὸ ἐζλίν ἀπὸ τὸ τουρκ. *ezili* «καταπιεσμένος». Ἄ Κ. Καραποτόσογλου⁵ ἀπορρίπτει τὴν ἄποψη αὐτὴ καὶ συμφωνώντας μὲ τὸν Α. Παπαδόπουλο παράγει τὸ ἐζλίν ἀπὸ τὸ ἔζιν καὶ τὴν κατάλ. -λίν. Ἡ λ. ἐζλίν προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *özliü* «having a kernel, pith etc; sappy, pulpy; of a sticky or pasty consistency; pithy, terse; substantial; fertile»⁶.

20. ἴλλα

«ἴλλα ἐπίρρ. Κατ. Τραπ. Χαλδ.

Πιθανῶς Τουρκ.

1) Κατ' ἐξοχὴν, πρὸ παντὸς 2) Δίχως ἄλλο, ἐξάπαντος» (IAP₁, 365).

Ἡ λ. ἴλλα προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *illa* «ἐκτὸς, εἰ μὴ, πρὸ πάντων, ὀπωσδήποτε»⁷.

1. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 198.

2. *Hony-İz*, σ. 281.

3. Ch. Symeonidis, *Lautlehre*, ὁ.π., σ. 101.

4. Χ. Συμεωνίδης, Ποντιακὰ ἔθιμα ἀνατολικῆς προέλευσης, *'Αρχεῖον Πόντου* 32 (1972-73) 319.

5. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., 199.

6. *Hony-İz*, σ. 281.

7. *Θεοφυλακτίδη*, σ. 313.

21. *καγκαλιδέριν*

«καγκαλιδέριν ἐπίθ. οὐδ. ἀμάρτ. καγκαλιδέρ' Κοτ.

Ἰγνώστου ἐτύμου.

Κατσαρόν: *Μαλλία καγκαλιδέρα*» (ΙΑΠ₁, 370).

Ὁ Κ. Καραποτόσογλου παράγει τὴ λ. *καγκαλιδέριν* ἀπὸ τὸ ἄρμεν. *gan-grel* «φριζάρω, κατσαρώνω»¹. Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ λ. παράγεται ἀπὸ τὸ *καγκαλίδα* (< *καγκάλι* < *κάνγαλος*) «μιὰ κούκλα νῆμα²» + κατάλ. -*έριν*. Ἐπὶ τὸ *κάνγαλος* παράγεται σύμφωνα μὲ τοὺς Kahane-Tietze τὸ τουρκ. *kangal* «σπεῖρα (νήματος, ὄφους, σύρματος κτλ.)» κι ἀπὸ αὐτὸ τὸ βουλγ. *kangal* καὶ τὸ σερβ. *kangal*³.

22. *καμμουρίζω*

«καμμουρίζω Τραπ.

Ἰγνώστου ἐτύμου.

1) Νυστάζω. 2) Ὀνειροπολῶ. 3) Παραληρῶ» (ΙΑΠ₁, 398).

Τὸ ρ. *καμμουρίζω* παράγεται ἀπὸ τὸ ἀμάρτ. *καμμουρίζω* < μεταγν. *καμ-μύω* < ἀρχ. *καταμύω*.

23. *καρύκλα*

«καρύκλα ἡ, Οἶν.

Ἰπὸ τὸ ἀρχ. οὐσ. *κάρυον* καὶ β' συνθετ. ἄγνωστον.

ἸΟγκος σὰν καρύδι γεννώμενος εἰς τὴν κεφαλὴν» (ΙΑΠ₁, 413).

Ἡ λ. *καρύκλα* προέρχεται, ὅπως σωστά δέχεται ὁ Κ. Μηνᾶς, ἀπὸ τὸ *κάρυον* καὶ τὴ μεγεθυντ. καταλ. -*ίκλα*⁴.

24. *κεράνιν*

«κεράνιν τό, ἀμάρτ. *κεράν'* Τραπ.

Ἰγνώστου ἐτύμου.

1) Δοκάρι στέγης 2) Σκόλοψ περιφράγματος κήπου κττ.» (ΙΑΠ₁, 435).

Ἡ λ. *κεράνιν* προέρχεται ἀπὸ τὸ ἄρμεν. *geran* «δοκάρι, πάσσαλος⁵».

1. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., 204.

2. *BER*₂, 199.

3. *BER*₂, 199.

4. Κ. Μηνᾶ, ἸΗ μορφολογία τῆς μεγεθύνσεως στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, Ἰωάννινα 1978, σσ. 95-96.

5. Α. Yacoubian, *English - Armenian and Armenian - English Dictionary*, σ. 241.

25. κ λ ο ύ σ α ξ η

«κλούσαξη ή, Οίν.

Ἐγνώστου ἐτύμου.

Δοχείον ἐν ᾧ παρασκευάζεται τὸ σταχτόνερο διὰ τὴν μπουγάδαν» (IAP₁, 449).

Ἡ λ. κλούσαξη παράγεται, μετὰθεση τοῦ λ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kül saksi* (< *kül* «στάχτη» καὶ *saksi* «γλάστρα»).

26. κ ο υ λ ἄ ν τ ζ ι ν

«κουλάντζιν τό, Οίν. κουλάντζι Ἄμ. Οίν. κουλάντζ᾽ Χαλδ. Πληθ. κουλάντζα.

Λέξις ξένη.

Περίττωμα αἰγοπροβάτων, βερβελιά» (IAP₁, 480).

Ἡ λ. *κουλάντζιν* πιθανότατα προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *kulaç* «ψωμάκια σὲ διάφορες μορφές, ζυμωμένα μὲ ἢ χωρὶς μαγιά, μικρὸ ψωμάκι ψημένο στὸ φούρνο, σβῶλος ζυμαριοῦ¹» <σλαβ. *kolač* «κουλούρα». Γιὰ τὴ σημασιολογικὴ ἐξέλιξη τῆς λέξης πρβ. τὸ ποντ. *κουλλύριν* «1) Ἄρτος παρασκευαζόμενος ἀπὸ ἀλεύρι ἀραβοσίτου, 2) Ἡ σφαιρικὴ κόπρος τῶν αἰγοπροβάτων, βερβελιά»².

27. κ ο υ ν ι χ τ ἄ

«κουνιχτὰ ἐπίρρ. Σάντ.

Ἐπὶ τὸ ἐπίθ. *κουνιχτός.

Δικνίζοντας» (IAP₁, 482).

Τὸ ἐπίρρ. *κουνιχτὰ* παράγεται κατευθείαν ἀπὸ τὸ *κουνιστὰ* μὲ τροπὴ *στ > χτ*, ὅπως στὰ *λίστρον > λίχτρο*³, *παραστρατίζω > παραχτρατίζω*⁴ κ.ἄ.

28. κ ο υ ν τ ἄ ρ ι ν

«κουντάριν τό, Νικ.

Πιθανῶς ἀπὸ τὸ *κεντάριν.

1) Ἀκαλήφη 2) Τσουκνίδα» (IAP₁, 483).

Ἡ λ. *κουντάριν* παράγεται ἀπὸ τὸ ποντ. *κουντέα*⁵ «τσουκνίδα» (< *κιντέα* < *κνιδέα* < *κνίδη*) καὶ τὴν κατάλ. -άριν.

1. Hajrie Memova - Sjuløjmanova, ὁ.π., σ. 123.

2. IAP₁, 480.

3. IAP₁, 529.

4. IAP₂, 157.

5. *Andriotis, Lex. d. Archaismen*, σ. 320.

29. κ ο υ ν τ ο ύ π α ς

«κουντούπας ό, Κερ. κουντούπης Νικ., κουντούπ'ς Κοσ. Θηλ. κουντούπα Οίν.

Ἐπίθ. κοντός και β' συνθετ. άγνωστον.

1) Ἐνθροπος κοντός. 2) Πετεινός η̄ θρνιθα χωρίς ούράν» (ΙΙΠ₁, 483).

Ἡ λ. κουντούπας πιθανότατα παράγεται από τὸ *κοντωπός > *κοντουπός > κουντούπης, κατά τὸ σχῆμα κουντρούλος - κουντρούλης.

30. κ ο υ χ τ α ρ ά

«κονχταρά ή, Σάντ.

Ἐγνωστον έτύμου.

Ἐπόγειον βαθύ και σκοτεινόν» (ΙΙΠ₁, 492).

Ἡ λ. παράγεται από τὸ κονχτή (<τουρκ. *kuytu* παράμερος, άπάνεμος, μυχός) και τήν κατάλ. -αρά (<-αριά). Τὸ τουρκ. *kuytu* άπαντά στα βουλγαρικά ως *kujtie* «μέρος που δέν τὸ πιάνει ὁ άνεμος»¹ και στα έλληνικά ως *κονχτή* «μέρος που δέν τὸ χτυπά άέρας»².

31. κ ρ α σ ο φ α κ έ λ ι σ τ ο ς

«κρασοφακέλιστος επίθ. Τραπ.

Ἐπό τὸ κρασίν και β' συνθετ. άγνωστον.

Οίνόφλυξ, κρασοκανάτας» (ΙΙΠ₁, 495).

Ἡ λ. παράγεται, με άνομοίωση σ-σ > σ-φ, από τὸ *κρασοσακέλιστος (< κρασί + σακελίζω «σουρώνω»). Σττηριγμένοι στην παράλληλη σημασιολογική εξέλιξη του *σουρώνω* από τὸ «διηθῶ» στο «μεθῶ», μπορούμε με βεβαιότητα να υποθέσουμε ὅτι κρασοφακέλιστος είναι ὁ «σουρωμένος με κρασίν».

32. λ α λ ο μ ε ρ ί ζ ω

«λαλομερίζω άμάρτ. λαλομερίω Ἐν.

Ἐπό τὸ ρ. *λαλώ* και β' συνθετ. άγνωστον.

Ἐπί νηπιου, αρχίζω να εκβάλλω τούς πρώτους άνάρθρους φθόγγους» (ΙΙΠ₁, 512).

Τὸ ρ. *λαλομερίζω* κατά πάσα πιθανότητα έχει ως πρώτο συνθετικό τὸ ρ. *λαλώ* και δεύτερο τὸ ρ. *μερίζω* «ψάλλω»³. Ἐπό τὸ *λαλομερίζω έχουμε *λαλομερίζω* με άνομοίωση λ-λ-λ > λ-λ-ρ.

1. *BER*₃, τεύχ. ΧΙΧ-XX, σ. 82.

2. *Θρακικά* 2 (1929) 464.

3. *Δημητράκου Λεξ.*, λ. *μερίζω*.

33. λ ε θ ρ ό ς

«λεθρός ό, Ἴν.
Ἄγνώστου ἐτύμου.
Φρέαρ πηγάδι» (ΙΑΠ₁, 519).

Ἡ λ. λεθρός προέρχεται ἀπό τὸ *φλεθρός (< φλετρών¹ < *φρητρών < *φρηε < φρέαρ), μὲ τροπή τρ > θρ καὶ ἀνομοιοτυπική ἀποβολή τοῦ φ.

34. λ ε υ τ ε ρ ί τ ζ α

«λευτερίτσα ή, Κερ.
Ἄγνώστου ἐτύμου.
Τὸ πτηνὸν νυχτερίδα» (ΙΑΠ₁, 522).

Ἡ λ. λευτερίτσα προέρχεται ἀπὸ τὸ λευτερίδα «νυχτερίδα» καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ νυχτιρίδα, μὲ παρετυμολογική ἐπίδραση τοῦ λεύτερος².

35. λ ε φ έ ρ ι ν

«λεφέριν τό, Οἶν.
Ἄγνώστου ἐτύμου.
Εἶδος ψαριοῦ» (ΙΑΠ₁, 522).

Ἡ λ. λεφέριν προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *lüfer* «name of a delicious fish caught in the Bosphorus, blue-fish (Temnodon saltator)»³ < λουφάρι⁴.

36. λ ί γ κ ι ν

«λίγκιν τό, Κερ.
Ἄγνώστου ἐτύμου.
Μεγάλο γουδί εἰς τὸ ὅποιον κτυποῦν τὸ καννάβι» (ΙΑΠ₁, 524).

Ἡ λ. λίγκιν συνδέεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *link* «1) πιεστήριο ὑφαντουργοῦ 2) μάγγανο ποῦ γυρίζει μὲ νερὸ γιὰ νὰ χτυπᾷ τὸ καννάβι»⁵.

1. Σ. Καψωμένου, Ἡ λέξις *φρέαρ* εἰς τὴν μεταγενεστέραν καὶ νέαν Ἑλληνικήν, *Λεξικογραφικὸν Δελτίον* 1 (1939) 69.

2. Μ. Φιλῆντα, *Γλωσσολογία*, ὁ.π., τ. Γ', σ. 167.

3. *Hony-İz*, σ. 223.

4. Ch. Symeonidis, *Der Vokalismus der griechischen Lehnwörter im Türkischen*, Thessaloniki 1976, σ. 39.

5. *DD*, 1030.

37. λικμάνιν

«λικμάνιν τό, ἀμάρτ. λικμάν' Σάντ. Τραπ.
Λέξις ἕξνη.
Λάμπα ψαρελαίου» (IAP₁, 526).

Ὁ Κ. Καραποτόσογλου σωστά παράγει τὴ λ. λικμάνιν ἀπὸ τὸ τουρκ. *likmen, likman*¹. Πρέπει ὅμως νὰ προστεθεῖ πὼς σύμφωνα μετὰ τὸν Α. Tietze ἢ τουρκ. λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ ἑλλην. λυχνάρι².

38. λιντριχτέριν

«λιντριχτέριν τό, ἀμάρτ. λιντριχτέρ' Χαλδ.
'Απὸ τὸ ρ. λιντρίουμαι καὶ τὴν κατάλ. -τέριν.
Λεῖος κορμὸς δένδρου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναρριχᾶται τις» (IAP₁, 528).

Ὁ Α. Παπαδόπουλος θεωρεῖ τὸ ρ. λιντρίουμαι «Ἄναρριχῶμαι εἰς λεῖον κορμὸν δένδρου» ἀγνώστου ἐτύμου. Κατὰ τὴ γνώμη μου, τὸ οὐσ. λιντριχτέριν παράγεται ἀπὸ τὸ ρ. λιχτρεύω³ καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ λιστρεύω < λίστρον πρβ. καὶ γλιστρῶ < ἐκλιστρῶ < λίστρον. Ἔχουμε λοιπόν: λιστρεύω > λιχτρεύω > *λιχτριχτέριν > *λιντριχτέριν, μετὰ ἀνομοιωτικὴ ἀποβολὴ χ-χ > ∅-χ) λιντριχτέριν, μετὰ ἀνάπτυξιν μὴ ἑτυμολογικοῦ ἔρρινου.

39. λουπακίζει

«λουπακίζει ἀμάρτ. λουπακί' Σάντ.
'Αγνώστου ἐτύμου.
Χιονίζει μετὰ μεγάλες νιφάδες» (IAP₂, 533).

Τὸ ρ. λουπακίζει προέρχεται ἀπὸ τὸ οὐσ. *λουπάκα καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ τουλούπα (<τολύπη) > τ'λούπα > *κλούπα, μετὰ τροπὴ τλ > κλ (πρβ. τυλιγάδι > τ'λυγάδι > κλιγάδι κ. ἄ.)⁴ *κλονπάκα, μετὰ τὴν μεγεθυντικὴν κατάλ. -άκα⁵ (πρβ. ποντιακὸ μαστάκα⁶ <μαστή) > *λουπάκα, μετὰ ἀνομοιωτικὴ ἀποβολὴ κ-κ > ∅-κ.

1. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 220.

2. Α. Tietze, Griechische Lehnwörter im anatolischen Türkisch, *Oriens* 8 (1955) 230.

3. IAP₁, 529.

4. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Ἑτυμολογικά, *Λεξικογραφικὸν Δελτίον* 2 (1940) 154.

5. Κ. Μηνᾶ, ὁ.π., σσ. 69-71.

6. Ὁ.π., σ. 71.

40. λοχώνα

«λοχώνα ή Χαλδ.
 Ἄγνωστου ἐτύμου.
 Γυναῖκα ἀδηφάγος» (IAP₁, 534).

Ἡ λ. *λοχώνα* παράγεται ἀπὸ τὸ *λεχώνα* με ὀπισθοχωρητικὴ ἀφομοίωση $\epsilon\text{-}o > o\text{-}o$. Ἡ σημασιολογικὴ ἐξέλιξη δὲν εἶναι καὶ πολὺ φανερὴ. Λαίμαργες εἶναι συνήθως οἱ γυναῖκες τὴν περίοδο τῆς ἐγκυμοσύνης. Ἴσως ἐδῶ νὰ ἔχουμε κάποια σημασιολογικὴ ἐπίδραση ἀπὸ τὸ *λιχούδης*.

41. μαλαούδα

«μαλαούδα ή, Χαλδ.
 Ἄγνωστου ἐτύμου.
 Πρᾶγμα λερωμένον καὶ τσαλακωμένον» (IAP₂, 9).

Ἡ λ. *μαλαούδα* προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο *μαλαμούδα* (<μάλαμα < μαλάζω), με ἀνομοιωτικὴ ἀποβολὴ $\mu\text{-}\mu > \mu\text{-}\emptyset$. Γιὰ τὴ σημασίαν πρβ. *μαλαμάτι* (<μάλαμα < μαλάζω) «περίτριμμα, ἀπότριμμα»¹.

42. μαντάκιν

«μαντάκιν τό, ἀμαρτ. μαντάκ' Σάντ.
 Ἄγνωστου ἐτύμου.
 Ἄγριον φυτὸν ἔχον βλαστὸν ἐδώδιμον» (IAP₂, 14).

Ἡ λ. *μαντάκιν* παράγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *mendek* «1) κώνειο, 2) φυτὸ ποὺ μοιάζει με τσουκνίδα καὶ γίνεται σούπα»².

43. μαρζαλάκιν

«μαρζαλάκιν τό, ἀμαρτ. μαρζαλάκ' Σάντ. μαρζαλάκ' Χαλδ.
 Λέξις ξένη.
 Τὸ πράσινον περικάλυμμα τοῦ καρδιοῦ» (IAP₂, 18).

Ἡ λ. *μαρζαλάκιν* συνδέεται με τὸ τουρκ. διαλ. *marzalak*³, με τὴν ἴδια σημασίαν.

1. IAP₂, 9.
 3. DD₂, 1040.

2. DD₂, 1051.

44. ματοζίκιν

«ματοζίκιν τό, άμάρτ. ματοζίκ' Σάντ. ματοζούκ' Τραπ.
Λέξις ξένη.

1) 'Αγριόχορτον με μεγάλα φύλλα. 2) Γαιδουράγκαθο» (ΙΛΠ₂, 23).

'Η λ. *ματοζίκιν* προέρχεται από το τουρκ. διαλ. *budaycik* (otu) «γαϊδουράγκαθο»¹, με άντιμετάθεση ο(<u>)-α>α-ο. 'Ο Κ. Καραποτόσογλου συνδέει τή λ. *ματοζίκιν* με το άρμεν. *matuz* «κούμαρο»².

45. μισαβέσσα

μισαβέσσα τά, Οί.

'Από το έπιθ. *μισός* και β' συνθετ. άγνωστον.

1) Τò μέσον χρονικής περιόδου: *Τά μισαβέσα τση βαρεσμονής*.

2) 'Επίρρ. εις ήμιτελή κατάστασιν, ήμιτελώς: 'Αφίνω τή δουλεία *μισαβέσσα*» (ΙΛΠ₂, 47).

'Η λ. *μισαβέσσα* προέρχεται από το τουρκ. *müzenneş* «confused, dubious»³ από όπου και το κοινό *μεσοβέζικος* — με σημασιολογική παρετυμολογική επίδραση από το *μισός*.

46. μισμιλαέω

«μισμιλαέω Χαλδ.

'Αγνώστου έτύμου.

Λεπτολογώ: *Πολλά μισμιλαε' το φαείν*» (ΙΛΠ₂, 48).

'Η λ. *μισμιλαέω* προέρχεται από το τουρκ. *mizmizlanmak*⁴, που έχει τήν ίδια σημασία, με άνομοιωτική άποβολή ζ-ζ > ζ-∅.

47. μομότζιν

«μομότζιν τό, άμάρτ. μομότζ' Σάντ. Χαλδ. Πληθ. μομότζα.

Λέξις ξένη. Διά το ήχηρόν ζ του πληθ. *μομότζα* ιδ. Γραμμ. 28.

1) 'Ο κωνοειδής καρπός του πεύκου. 2) Τò βομβύκιον του μεταξοσκώληκος. 3) Μεταξοσκώληξ» (ΙΛΠ₂, 52).

'Η λ. *μομότζιν* συνδέεται με το τουρκ. διαλ. *motoz* «κουκουνάρι πεύκου»⁵

1. *DD*₂, 129.

2. Κ. Καραποτόσογλου, ό.π., σ. 226.

3. *Норы-Із*, σ. 259.

4. *Θεοφυλακτίδη*, σ. 453.

5. *DS*, 3209.

48. *μοτζίριν*

«μοτζίριν τό, Κερ. μοτζιρ' Σαντ. Χαλδ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Τέφρα ἐστίας διάπυρος: φρ. μοτζιρ' ἔξεν (ἐργάζεται πυρετωδῶς, ἔξεν=ἔχυσε)» (IAP₂, 56).

Τὸ διαλεκτικὸ μοτζίριν ἀνάγεται στὸ τουρκ. διαλ. *mosir* «σπίθα»¹, πού, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἔχει τὴν ἴδια προέλευση μὲ τὰ τουρκ. διαλ. *bocur* «ἀναμμένο κάρβουνο στὴ στάχτη» καὶ *rocac*, *bocar*, *pacar* «στάχτη μὲ σπίνθες, στάχτη μὲ φωτιά»² < σλαβ. *požar*. Ὁ Κ. Καραποτόσογλου τὸ παράγει ἀπὸ τὸ ἀρμεν. *mošir* «καρβουνόσκονη»³.

49. *μουζούκιν*

«μουζούκιν τό, ἀμάρτ. μουζούκ' Τραπ.

Λέξις ξένη.

Ποικιλία ἀραβοσίτου μικροῦ μεγέθους» (IAP₂, 57).

Ἡ λ. *μουζούκιν* ἴσως προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *mizik* «ἀδύνατο καὶ μικροκαμωμένο ζῶο»⁴.

50. *μουρζούλιν*

«μουρζούλιν τό, ἀμάρτ. μουρζούλ' Σάντ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Ἐξόγκωμα εἰς φλοιὸν δένδρου» (IAP₂, 60).

Ἡ λ. *μουρζούλιν* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *murç* «μπουμπούκι»⁵ καὶ τὴν κατάλ. -ούλιν.

51. *νιουνιούκιν*

«νιουνιούκιν τό, Κερ.

Ὀνοματοποιημένον.

Θαλάσσιον ἔστρακον, τὸ ὁποῖον διασκευάζεται εἰς μουσικὸν ὄργανον καὶ ἐκπέμπει μελωδικὸν ἦχον» (IAP₂, 80).

1. DD₃, 1067.

2. Hajrie Memova - Sjuljmanova, ὁ.π., σ. 129.

3. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 228.

4. DD₃, 1063.

5. DD₃, 1071.

Ἡ λ. *νουνιούκιν* συνδέεται με τὸ τουρκ. διαλ. *nünük* «1) σαλιγκάρι, καβούκι σαλιγκαριού 2) μικρὰ ὄστρακα μυδιῶν πὸ τοποθετοῦνται στὶς ἄκρες τῶν γεμενιῶν»¹.

52. ὄπα

«ὄπα ἦ, Χαλδ.

Πιθανῶς ἀπὸ τὸ ἀρχ. Δωρ. ὄπα = ὀπή. Ἡ μετακίνησης τοῦ τόνου κατ' ἀναλ. τοῦ *τροῦπα*.

Ποιμενικὴ καλύβη» (IAP₂, 114).

Ἡ λ. *ὄπα* εἶναι τουρανικῆς προέλευσης, πρβ. κριμαιοταταρικὸ *oba* «καλύβια νομάδων»², τουρκ. *oba* «καλύβια Τατάρων».

53. ὄφλάνιν

ὄφλάνιν τό, ἀμάρτ. *ὄφλάν'* Ὀφ.

Λέξις ξένη.

Ράφι ὅπου συνήθως τοποθετοῦνται μαγειρικὰ σκευή» (IAP₂, 127).

Ἡ λ. *ὄφλάνιν* συνδέεται με τὸ τουρκ. διαλ. *oflan* «ράφι»³.

54. παλιχτέρα

«παλιχτέρα ἦ, Χαλδ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Ἀεροτούφεκον ἀπὸ ξύλον κουφοξυλιᾶς χρησιμοποιούμενον ὡς παιδιὰ» (IAP₂, 140).

Ἡ λ. *παλιχτέρα* προέρχεται, μετὰθεση τοῦ λ, ἀπὸ τὸ ἀμάρτ. *πατ-λαεύω* <τουρκ. *patlamak* «σκάζω, ἐκπυρσοκροτῶ»⁴.

55. παρακούντιν

«παρακούντιν τό, παρακούντ' Σαντ.

Ἄπὸ τὴν πρόθ. *παρά* καὶ β' συνθετ. ἄγνωστον.

Μικρὸς ἄρτος, ἀρτίσκος» (IAP₂, 151).

Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ λ. *παρακούντιν* προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. *πλακούντιον* > **παλκούντι(ον)*, μετὰθεση τοῦ λ > **παρκούντι(ον)*, με τροπὴ τοῦ λ σὲ ρ, > *παρακούντιν*, με παρετυμολογικὴ ἐπίδραση τῆς πρόθ. *παρά*.

1. DD₃, 1080.

2. E. Sevortjan, *Étimologičeskij slovar' tjurskix jazykov*, Moskva 1974, τ. Β', σσ. 400-401.

3. DD₃, 1083.

4. Θεοφυλακτίδη, 544.

56. παραχτρατίζω

«παραχτρατίζω Χαλδ.

Ἐπίρρ. παράχτρατα.

1) Παρεκτρέπομαι ἀπὸ τὴν κανονικὴν ὁδὸν, ἀπομακρύνομαι τῆς ὁδοῦ. 2) Ἐπομακρύνομαι ἀπὸ τὴν οἰκίαν» (IAP₂, 157).

Ὁ Α. Παπαδόπουλος παράγει τὸ επίρρ. παράχτρατα («παράστρατα») ἀπὸ τὸ ἐπίθ. παράχτρατον («τὸ κείμενον ἔξω τῆς συνοικίας») κι αὐτὸ ἀπὸ τὸ *παρέκτρεπιτος < παρεκτρέπομαι. Εἶναι φανερὸ πὼς τὰ παραχτρατίζω καὶ παράχτρατα προέρχονται ἀντίστοιχα ἀπὸ τὰ παραστρατίζω καὶ παράστρατα μὲ τροπὴ σι > χτι, πού δὲν εἶναι ἄγνωστη στὴν ποντιακὴ, πρβ. κομμαστὰ > κομμαστὰ¹, λίστρον > λίχτρο² κ. ἄ.

57. πάρια

«πάρια τά, Οἶν.

Ἐγνώστου ἐτύμου.

Ἐδώδιμα ἀποστελλόμενα ὡς δῶρον εἰς τὸν γαμβρὸν μετὰ τὴν στέφιν ὑπὸ τῶν οἰκείων τῆς νύφης» (IAP₂, 160).

Ἡ λ. πάρια παράγεται ἀπὸ τὸ λατ. *par-ris* «ἴσος» πληθ. «ζευγάρι».

Γιὰ τὴ σημασιολογικὴ ἐξέλιξη πρβ. ἀρχ. πελένα «ζεῦγος βοῶν», πού, σύμφωνα μὲ τὸν Φ. Κουκουλέ, διατηρεῖται στὴ Μάνη ὡς πελενά «ὑφασμα, ἐν ᾧ περιτυλίσσοι τὸς ὡς συμβολὴν κατὰ τὸν γάμον προσφερομένους ἄρτους καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ζεῦγος ἄρτων»³.

58. παρουνεύκομαι

«παρουνεύκομαι Χαλδ. παρανεύκομαι Χαλδ.

Πιθανῶς λέξις τουρκικὴ.

1) Νομίζω πὼς κάτι εἶμαι ἢ κατέγω τί σπουδαῖον, φέρομαι ἐπιδεικτικῶς, εἶμαι ἀκατάδεκτος. 2) Διαβιῶ ἐν οἰκονομικαῖς στενοχωρίαις» (IAP₂, 160).

Τὸ ρ. παρανεύκομαι προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *barınmak* «1) δυναμώνω 2) στεγάζομαι, διαβιῶ»⁴.

59. πατιχτιέρα

«πατιχτιέρα ἦ, Σάντ.

Ἐπίρρ. *πατιχτιέρα < πατῶ κατ' ἐπίδρασιν καὶ τοῦ πατικῶνω, ὅθεν ἐξηγεῖται τὸ χ ἀπὸ τὸ κ.

Παιδικὸν παίγιον διὰ συμπίσεως παράγον κρότον» (IAP₂, 168).

1. IAP₁, 482.

3. Ἐθνητῶν 27 (1915) 94.

2. IAP₁, 529.

4. Θεοφύλακτιδης, σ. 74.

Κατὰ τὴ γνῶμῃ μου, ἡ λ. *πατιχτέρα* παράγεται ἀπὸ τὸ *παλιχτέρα* «ἀε-ροτούφεκον ἀπὸ ξύλον κουφοξυλιάς χρησιμοποιοῦμενον ὡς παιδιά»¹ με ἀποβολὴ τοῦ λ, ἴσως ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ *πατώ*.

60. παχούλης

«παχούλης ἐπίθ. ἀμάρτ. *παχούλτς* Σάντ.
Λέξις πιθανῶς ξένη.
Ζηλότυπος, ζηλιάρης» (IAP₂, 170).

Ἡ λ. *παχούλης* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *rihliz* «1) τσιγκούνης 2) ζηλιάρης»², με μετάθεση τοῦ λ.

61. παχρά

«παχρά ἡ, Τριπ.
Ἄγνωστου ἐτύμου.
Ἔνα τέταρτον εἰσοδήματος γεωργικοῦ προϊόντος προσφερόμενον ὑπὸ γεωργοῦ εἰς γαιοκτήμονα, τοῦ ὁποίου καλλιεργεῖ τοὺς ἀγρούς ἐπὶ συμβάσει» (IAP₂, 171).

Ὁ Κ. Καραποτόσογλου παράγει τὴ λ. *παχρά* ἀπὸ τὸ περσ. *rahr* «τέταρτος». Κατὰ τὴ γνῶμῃ μου, ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *behre* (<περσ. *bāhre*) «μερίδα, μοίρα»³.

62. πεκιά

«πεκιά ἡ, Σάντ. Χαλδ.
Λέξις ξένη.
1) Ἐνάκλιντρον ξύλινον στερεωμένον κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου δωματίου, ὅπερ σκεπασμένον με στῶμα χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς κλίνη. 2) Κρεβάτι ξύλινον» (IAP₂, 174).

Ἡ λ. *πεκιά* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *reke* (<τουρκ. *neyke* <περσ. *reygāh*) «1) πάγκος, 2) κρεβάτι»⁴ ἢ κατευθείαν ἀπὸ τὸ *neyke* με ἐπένθεση τοῦ ι(y). Ἐπὶ τὸ τουρκ. *neyke* προέρχεται τὸ βουλγ. *nejka* «παγκάκι»⁵.

63. πέκνες

«πέκνες οἱ, Ἴν.
Ἄγνωστου ἐτύμου.
Ἡλιακὰ ἐγκαύματα τοῦ προσώπου, ἐφηλίδες» (IAP₂, 174).

1. IAP₂, 140.

2. DD₃, 1148.

3. Θεοφυλακτίδη, 84.

4. DD₃, 1140.

5. Βουλγαροελληνικὸν Λεξικόν, Ἔκδ. τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, Σόφια 1960, σ. 830.

Ἡ λ. *πέκνες* εἶναι πληθ. τοῦ *πέκνα* < διαλ. *πέκνα* «κηλίδα στό πρόσωπο»¹ μέ ἀποβολή τοῦ ρ < *περηνός*. Ἡ παραγωγή τῆς λέξης ἀπό τὸ τουρκ. *benek*² «σημάδι, κηλίδα, λεκές», πού προτείνει ὁ Κ. Καραποτόσογλου, δὲν εἶναι πειστική. Σημειώνουμε πὼς ἡ ἑλληνική λέξη ἀπαντᾷ καί στά κουτσοβλαχικά ὡς *ρέσπᾶ* «*tache de rousseur, tache de son*»³.

64. περ ενί τζα

«περ ενί τζα ἦ, Σάντ. Πληθ. τὰ *περ ενί τζας*.

Λέξις ξένη, πιθανῶς Σλαβική.

Κάλυμμα τῆς κεφαλῆς πλατύγυρον. Αἶν. *Χίλοι μύλοι καλογέροι κι ὄλοι μέ τὰ περ ενί τζας* (οἱ ψιλοὶ μαῦροι χουρμάδες ἢ τὰ καρφιά) (IAP₂, 172).

Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ λ. *περ ενί τζα* προέρχεται ἀπὸ τὸ σλαβ. *pernitza* (< *pergo* «φτερό»), μέ ἀνάπτυξη εὐφωνικοῦ ε. Ἡ ἀρχική σημασία τῆς λέξης πρέπει νὰ ἦταν «καπέλο μέ φτερό», ἀν καί, ὅσο ξέρω, ἡ σλαβ. λέξη μαρτυρεῖται μόνο μέ τὴ σημασία «μαξιλάρι»⁴.

65. περ πεντοόλι ν

«περ πεντοόλι ν τό, Κερ. *περ πεντοόλ'* Κοτ. Σάντ. Τραπ. Χαλδ.

Ἴσως ἀπὸ τὸ Ἰταλ. *pendolo* = τὸ ἐξηρητημένον.

Συνήθως κατὰ πληθ. *περ πεντοόλι*: 1) Ράκη, κουρέλια 2) Ὀρμαθὸς ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν κοσμημάτων κοσμῶν τὴν κεφαλὴν γυναικός: Αἶν. Ὁ σαῆς ἐπέρασεν, *περ πεντοόλι ἐκρέμασεν* (τὸ χιόνι καὶ τὰ παγοκρύσταλλα τῶν στεγῶν). Ὑποκορ. *περ πεντοούλοπον* (IAP₂, 183).

Ἡ λ. *περ πεντοόλι ν* προέρχεται ἀπὸ τὸ λατ. *praependulus* (< *praependeo* «προκρέμαμαι»), μέ μετάθεση τοῦ ρ.

66. πετροβίτζα

«πετροβίτζα ἦ, Χαλδ.

Ἀπὸ τὸ οὖσ. *πέτρα* καὶ β' συνθετ. Ἴσως τὸ *βίτζα*.

Λίθος ἐπιτιθέμενος εἰς τὰ πέταυρα τῆς στέγης πρὸς στερέωσιν» (IAP₂, 187).

1. Ἀνδριώτη EA, 271.

2. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., 232.

3. Papahagi T., *Dicționarul dialectului aromân, General și etimologic*, București 1974², σ. 966.

4. St. Mladenov, *Etimologičeski i pravopisen rečnik na bǎlgarskija ezik*, Sofija 1941, λ. pero.

Ἡ λ. *πετροβίτζα* προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀμάρτ. *πεταυρίτζα* (< *πέταυρο* + κατ. *-ίτζα*) μὲ μετάθεση τοῦ ρ καί, στή συνέχεια, παρετυμολογική ἐπίδραση τῆς λ. *πέτρα*.

67. *πέσκος*

«πέσκος ό, Χαλδ. Λέξεις Ρωσική.
Θερμάστρα, σόμπα» (IAP₂, 184).

Ἡ λ. *πέσκος* προέρχεται ἀπὸ τὸ ρωσ. *peška*¹, μὲ τὴν ἴδια σημασία.

68. *πήτη*

«πίτη ή, Ἴν.
Ἄγνώστου ἐτύμου.
Τρυπητήρι» (IAP₂, 198).

Ἡ λ. *πήτη* προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχ. *ὀπήτιον* «σουβλί ὑποδηματοποιού», μὲ ἀποβολή τοῦ ἀρκτικού ο καὶ ἀλλαγὴ γένους (πρβ. τὸ *θιάφι* > ἡ *θιάφη* κ.ά.)².

Ἄς σημειωθεῖ πῶς στὸν Πόντο ἀπαντᾷ καὶ ὁ τύπος *ἰπήτιν* (τὸ) «σουβλί τῶν ὑποδηματοποιῶν»³.

69. *πίκνα*

«πίκνα ή, Σιν.
Ἄγνώστου ἐτύμου.
Μαῦρο στίγμα τοῦ προσώπου. Πρβ. *πέκνες*» (IAP₂, 174).

Εἶναι ὀλοφάνερο πῶς ἡ λ. *πίκνα* εἶναι ἄλλος τύπος τῆς λ. *πέκνα*. Ἡ παρουσία τοῦ ι στή θέση τοῦ τονισμένου ε, ἂν δὲν ὀφείλεται σὲ παρετυμολογική ἐπίδραση (*πυκνός*, *πίσσα*), μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ ὡς ἐξῆς: *περκνός* > **πικρ-νός* > **πίκνα* > *πίκνα*, μὲ ἀποβολή τοῦ ρ.

70. *πιλίνο*

«πιλίνο τό, Ἴν.
Ἄγνώστου ἐτύμου, πιθανῶς λέξις ξένη.
Χόρτον πικρᾶς γεύσεως, τοῦ ὀπίου τοῦ ἀφέψημα πίνουν ὡς δυναμωτικόν» (IAP₂, 193).

Ἡ λ. *πιλίνο* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *pelin* «ἀψιθιά»⁴ < σλαβ. *pelin*.

1. C. Čukalov, *Rusko - Bălgarski rečnik*, Moskva 1981, 536.

2. Μ. Φιλήντα, *Γλωσσογνωσία*, δ.π., τ. Β', σ. 156.

3. IAP₁, 366.

4. *Θεοφυλακτίδη*, σ. 547.

71. πιλόριν

«πιλόριν τό, άμάρτ. πιλόρ' Τραπ. Χαλδ.

Λέξις Ρωσική=κρυστάλλινο ποτήρι.

1) Ράφι άποθήκης δημητριακών. 2) Φακός: 'Άσμ. 'Εφόρσεσες κ' ενέλλαξες κι ώμοίασες πιλόριν (δηλ. λάμπεις ώς φακός)» (IAP₂, 192).

'Η λ. πιλόριν προέρχεται άπό τό τουρκ. *billür* «κρύσταλλο, διαύγεια»¹, άραβικῆς προέλευσης. Πρβ. καί τουρκ. *billürçisiim* «φακός τοῦ ὀφθαλμοῦ».

72. πιναλαεύω

«πιναλαεύω Τραπ. Χαλδ. 'Αόρ. έπιναλάεφα.

'Από τό οὐσ. πινά καί τήν κατ. -λαεύω.

1) 'Επισκευάζω, 2) Βάλλω σόλες εἰς τὰ ὑποδήματα. 'Επιναλάεφα τὰ κοιντούρας» (IAP₂, 193).

'Η λ. πινά άπό τήν ὁποία ὁ Α. Παπαδόπουλος παράγει τό πιναλαεύω σημαίνει «1) οἰκοδομή, κτήριο, 2) οἰκόπεδο». Κατά τή γνώμη μου, τό ρῆμα μας προέρχεται άπό τό τουρκ. **ripalatak* < *ripa* (αμπάλωμα πού βάζουν στὰ παπούτσια)².

73. πιπιή

«πιπιή, ή Χαλδ.

Εἰς τήν παιδικήν γλῶσσαν, θεία καί κατ' έπέκτασιν τιμητική προσφώνησις πρὸς γυναῖκα ἡλικιωμένη» (IAP₂, 194).

'Η λ. πιπιή προέρχεται άπό τό τουρκ. *bibi* «γιαγιά»³, πού θεωρεῖται περσικῆς προέλευσης⁴.

74. πλακατέα, πλακατίζω

«πλακατέα, ή 'Ιν.

'Αγνώστου έτύμου.

Τολύπη λιναριοῦ» (IAP₂, 199).

«πλακατιζω άμάρτ. πλακατίω 'Ιν.

'Από τό οὐσ. πλακατέα.

Τυλίγω τό λινάρι εἰς τήν ἡλακότην» ((IAP₂, 199).

Κατά τή γνώμη μου, τό οὐσ. πλακατέα προέρχεται άπό τό ρ. πλακατίζω

1. Θεοφυλακτίδη, σ. 97.

2. DD₃, 1154.

3. DD₁, 203.

4. Severtjan, ὁ.π., τ. Β', σ. 127.

κι αὐτὸ ἀπὸ τὸ *ἐπαλακατίζω (< ἐπί + ἀλακᾶτιν¹), μὲ πτώση τοῦ ἀρκτικοῦ ε, καὶ ἀποβολή τοῦ α σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τοῦ Kretschmer.

75. π ν υ κ ο κ ο υ ρ τ σ ῶ

«πνικοκουρτσῶ Ἴν.

Ἀπὸ τὸ *πνιγκουρτσῶ ἐκ τῶν ρ. πνίγω καὶ κουρτσῶ.

Ἐπιπέδων ἀποσιωπῶ τί οἶονεὶ καταπίνων αὐτό» (IAP₂, 206).

Τὸ ρῆμα πνυκοκουρτσῶ παράγεται ἀπὸ τὸ πνυγκουρτσῶ (< ἐπιρρ. πυνά+ρ. κουρτσῶ) (1) Συχνοκαταπίνω. 2) Μεταφ. εὐρίσκομαι εἰς ἀμηχανίαν, ἀδημονῶ. 3) Συγκρατῶ τὸν ἑαυτὸν μου, ὥστε νὰ μὴ ξεσπάσω εἰς δάκρυα ἢ λόγους ἀγανακτήσεως² μὲ μετὰθεση τοῦ ν.

76. π ω θ ί κ α

«ποθίκα ἦ, Ὀφ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Τὸ ζῶον ἀλεπού» (IAP₂, 209).

Ἴσως ἡ λέξις νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ θώπεκας (< θῶς + ἀλώπεκας) «τὸ ζῶον θῶς, τσακάλι»³, μὲ ἀντιμετάθεση θ-π > π-θ καὶ ἀλλαγὴ γένους.

77. π ο λ ι β ᾶ γ κ α

«πολιβάγκα ἦ, Ἀμ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Εἶδος προχύτου» (IAP₂, 210).

Ἡ λ. πολιβάγκα προέρχεται ἀπὸ τὸ ρωσ. *polivanika*⁴ (< polivat' «χύνω»), μὲ τὴν ἴδια σημασίαν.

78. π ο ρ δ ο κ υ λ ῶ

«πορδοκυλῶ Σιν.

Ἀπὸ τὸ οὔσ. πορδῆ καὶ τὸ ρ. κυλῶ <κυλίζω.

Κατρακυλῶ (ὡς ἡ πορδῆ οἶονεὶ κατρακυλᾷ ἐκ τοῦ ἐντέρου)» (IAP₂, 217).

1. Andriotis, *Lex. d. Archaismen*, σ. 270.

2. IAP₂, 241-242.

3. IAP₁, 361.

4. Vl. Dal', *Tolkovnyj slovar'*, τ. 3, σ. 260.

Τὸ ρ. *πορδοκνῶ* προέρχεται ἀπὸ τὸ **κορδοκνῶ* «κατρακνῶ» (πρβ. *κουρδοκνιέμι*)¹, μὲ παρετυμολογικὴ ἐπίδραση τῆς λ. *πορδῆ*.

79. ποτότιν

«ποτότιν τό, ἀμάρτ. ποτότ' Κοτ. Σάντ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Φυτὸν χρησιμεῦον ὡς στύψις διὰ τὴν μαύρην βαφήν» (IAP₂, 221).

ἽΟ Κ. Καραποτόσογλου² συνδέει τὴ λ. *ποτότιν* μὲ τὸ τουρκ. *potot* «ῶριμα μοῦρα». Ἡ ποντιακὴ λέξι παραάγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *potut* (*otu*) «φυτὸ πού τὰ φύλλα του βγάζουν μαύρη μπογιὰ μὲ τὴν ὁποία βάφουν τὸ μαλλί»³.

80. ποτούτζι

«ποτούτζι τό, Ἄμ.

Ἄπὸ τὸ οὖσ. *ποτόν*.

Μικρὸν ξύλινον δοχεῖον ὕδατος» (IAP₂, 221).

Ἡ λ. *ποτούτζι* συνδέεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *boduz* «δοχεῖο ἀπὸ ξύλο πεύκου ἢ χῶμα μὲ χερούλια καὶ στόμιο»⁴.

81. πουλούλιν

«πουλούλιν τό, Κερ. Νικ. Τριπ. πουλούλ' Σάντ. Τραπ. Χαλδ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Πιθάρι πισσωμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν: Φρ. Ἐκαβάλεφεν τὰ πουλούλα (ἐπὶ τοῦ ἀγωνιζομένου πρὸς ἐπιτυχίαν συνοικεσίου, εἰς τὴν φρ. ὑπὸκειται μαγικὴ πρᾶξις). Ἐγάνωσεν τὰ πουλούλα (ἐπέτυχεν εἰς τὴν προξενείαν). Ὑποκορ. πουλουλόπον» (IAP₂, 224).

Ἡ λ. *πουλούλιν* πρέπει νὰ συνδέεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *pulluk* «λαγῆν»⁵.

82. πουροῦχον

«πουροῦχον τό, Οἶν.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Καλύπτρα γυναικεία» (IAP₂, 226).

1. Ν. Λιάλια, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Ἀρέθουσας Θεσσαλονίκης, *Πρακτικὰ Α' Συμποσίου Γλωσσολογίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου* (28-30 Ἀπριλίου 1976), Θεσσαλονίκη 1977, σ. 250.

2. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 233.

3. DD₃, 1162.

5. DD₃, 1166.

4. DD₁, 214.

Ἡ λ. *πουροῦχον* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *pürük* «κάλυμμα τῆς κεφαλῆς»¹.

83. π ο υ ρ τ έ κ ι α

«πουρτέκια τά, Κοτ.
Λέξις ξένη.
Χονδρά χείλη» (IAP₂, 226).

Πιθανῶς ἡ λ. *πουρτέκια* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *pütürek* «ἐξόγκωμα, προεξοχή»², μὲ ἀντιμετάθεση *τ-ρ > ρ-τ* καὶ ἀποβολὴ τοῦ *ου (<ü)* σύμφωνα μὲ τὸν λεγόμενον νόμον τοῦ Kretschmer, ἢ ἀπὸ τὸ τουρκ. *pürtük*³ «knob, small protuberance».

84. π ο ύ ρ τ ζ ι ν

«πούρτζιν τό, ἀμάρτ. πούρτζ' Κοτ.
Λέξις ξένη.
Ὀφθαλμὸς φυτοῦ, μπουμπούκι» (IAP₂, 226).

Ἡ λ. *πούρτζιν* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *purç* «λεπτὸ βλαστάρι δένδρου»⁴. Πρβ. καὶ *murç* «μπουμπούκι»⁵.

85. π ο υ ρ τ σ ά β α λ η

«πουρτσάβαλη ἡ, Ἴν.
Ἄγνωστου ἐτύμου.
Προσκεφάλαιον, μαξιλάρι» (IAP₂, 227).

Ὁ Κ. Καραποτόσογλου⁶ συνδέει τῆ λ. *πουρτσάβαλη* μὲ τὸ ἀρμεν. *pariz, parizg* «μαξιλάρι». Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ *προσκεφάλι*, μὲ τσιτακισμὸ καὶ ἀνομοίωση *σκ > στσ > τσ* μπροστὰ στὸ *ε* (πρβ. τὸ ποντ. *παρατσοπαστά?* ἀπὸ τὸ *παρασκεπαστά*), ἀφομοίωση *ε-α > α-α*, μετάθεση τοῦ *ρ* καὶ ἀλλαγὴ γένους.

86. π ο ύ τ ζ α, π ο υ τ ζ ά ζ ω

«πούτζα (I) ἡ, Κερ. Κοτ. Χαλδ.
Λέξις ξένη.
Λάκτισμα μονοχήλου ζώου» (IAP₂, 228).

1. DD₁, 241.

2. DD₂, 1175.

4. DD₂, 1168.

6. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 234.

3. Hony-İz, σ. 296.

5. DD₂, 1071.

7. IAP₂, 156.

‘Ο Κ. Καραποτόσογλου συνδέει τή λ. *šalákin* με τὸ ἄρμεν. *shalag* «ράχη, ὤμος· βάρος, φορτίο»¹. Πιθανότερο εἶναι πῶς ἡ λέξις πέρασε στὰ ποντιακὰ ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *şelek* «φορτίο πού κουβαλιέται στὴν πλάτη»².

90. ὀίλγα

«ὀίλγα ἦ, Κοτ. Τραπ. Χαλδ.
Λέξις ξένη.
Βλαστός» (ΙΑΠ₂, 279).

‘Ο Κ. Καραποτόσογλου³ παράγει τή λ. *šilga* ἀπὸ τὸ ἄρμεν. *shigh* «βλαστός». ‘Η λ. *σίλγα* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *şilga* «λεπτὸ κλωνάρι, φυντάνι»⁴.

91. σιναιεύω

«σιναιεύω Οἰν. Χαλδ. *συναεύω* Σάντ. Παθ. *σιναιεύουμαι*. Μετοχ. *σιναιεμένος*.
‘Απὸ τὸ Τουρκ. *sinamak*=ὀσφραίνεσθαι, δοκιμάζειν.

1) Σημειώνω τι με χαρακτηριστικὸν σημεῖον: *Σιναιεύω τ’ ἀρνί· Πρόβατον σιναιεμένον*. 2) Δοκιμάζω: *Σιναιεύω τὴν τύχη μ’*» (ΙΑΠ₂, 281).

Στὸ λῆμμα αὐτὸ ἔχουμε δύο λέξεις με διαφορετικὴ έτυμολογικὴ προέλευση. ‘Η μία με τὴ σημασία «δοκιμάζω» προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *sinamak* καὶ ἡ ἄλλη με τὴ σημασία «σημειώνω τι με χαρακτηριστικὸν σημεῖον» ἀπὸ τὸ οὖσ. **σίνα* (< *σίγνα*⁵ < λατ. *signum*) καὶ τὴν καταλ. -εύω.

92. σισχά

«σισχά ἦ, Κοτ. Χαλδ. *σουσχά* Χαλδ. Πληθ. τὰ *σισχάδας*, τὰ *σουσχάδας*.
Πιθανῶς Τουρκ.
Κρομμυδόσπορος, κοκκάρι» (ΙΑΠ₁, 282).

‘Ο Κ. Καραποτόσογλου παράγει τή λ. *σισχά* ἀπὸ τὸ ἄρμεν. *sakḥ* «κρεμμύδι, κρεμμυδόσπορος, κοκκάρι»⁶. ‘Η ποντιακὴ λέξις παράγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *siska* «κοκκάρι»⁷.

1. Κ. Καραποτόσογλου, ὅ.π., σ. 235.

2. *DD*₂, 1221.

3. Κ. Καραποτόσογλου, ὅ.π., σ. 237.

4. *DD*₂, 1279.

5. *ΙΑΠ*₂, 277.

6. Κ. Καραποτόσογλου, ὅ.π., σ. 237.

7. *DD*₂, 1221.

93. σιτάμιν

«σιτάμιν τό, ἀμάρτ. σιτάμ' Χαλδ. Πληθ. σιτάμα.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Μομφή, ἐπίπληξις» (IAP₂, 282)

Ἄ Κ. Καραποτόσογλου¹ παράγει τῆ λ. σιτάμιν ἀπὸ τὸ ἀραβ. *istiḍ-mām* «μία πράξις ποὺ ἀξίζει ἐπίπληξιν». Ἡ λέξις παράγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *sitem* «ἐπιτίμησις, ἀδικία, καταδρομή»², περσικῆς προέλευσης.

94. σκαρμόζι

«σκαρμόζι τό, Ἰν.

Ἀπὸ τό, οὐσ. σκαρμός.

Συνών. τοῦ ἐπομένου» (IAP₂, 285).

Ἡ λ. σκαρμόζι «σκαλμὸς τῆς βάρκας» προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *z-skarmoz* < ἑλλην. σκαρμός³.

95. σοκροχώματα

«σοκροχώματα τά, Χαλδ.

Ἀπὸ α' συνθετ. ἄγνωστον καὶ τὸ οὐσ. χώματα.

Τὰ εἰς γαμήλιον πομπὴν κατ' ἔθος παρεμβαλλόμενα κωλύματα, οἷον σχοινοφράγματα, ὄδοφράγματα κττ., αἰρόμενα κατόπιν φιλοδωρήματος παρεχομένου ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ» (IAP₂, 299).

Ἡ λ. σοκροχώματα εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ λατιν. *socer* «πεθερός» καὶ τὸ οὐσ. χώματα.

96. σταμνὶν

«σταμνὶν (II) τό, Τραπ. Χαλδ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Στάβλος» (IAP₂, 313)

Ἡ λ. σταμνὶν ἀνάγεται στὸ ἀρχ. σταθμίον ὑποκορ. τοῦ σταθμός «τόπος σταθερὸς πρὸς διαμονὴν ζώων» λατ. *stabulum*, στάβλος, μάνδρα, «στάνη», ἵππόστασις»⁴. Γιὰ τὴν τροπὴν θμ > μν, πρβ. τὸ καρπαθιακὸ παράσταθμος > παράσταφνος > παράσταβνος > παράσταμνος⁵.

1. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 237.

2. Θεοφυλακτίδη, σ. 616.

3. Ch. Symeonidis, *Der Vokalismus*, ὁ.π., σ. 56.

4. Δημητράκου Λεξ., σταθμός.

5. Κ. Μηνᾶ, *Τὰ ιδιώματα τῆς Καρπάθου*, Ἀθήνα 1970, σ. 140.

97. σ τ ρ ο ύ μ π α

«στρούμπα ή, 'Iv.

'Από τὸ Βενετ. *stropa* = δέσμη λεπτῶν κλάδων λυγιᾶς ἢ ἰτιᾶς, δι' ὧν δένονται δεμάτια.

Λινάρι σφικτοδεμένον διὰ κοπάνισμα» (IAP₂, 330).

Πιθανότερη μοῦ φαίνεται ἡ παραγωγή τῆς λ. *στρούμπα* ἀπὸ τὸ *στρομπι*¹ «κόμπος» < *στρομβεῖον*, ὑποκορ. τοῦ *στρόμβος*.

'Η λ. *στρούμπα* ἀπαντᾷ καὶ στὰ βουλγάρικα ἰδιώματα ὡς *strumba*.

«1) μπουκέτο λουλούδια 2) τέσσερα δεμάτια ἐπεξεργασμένου λιναριού»².

98. τ α γ ο υ λ π ά ζ ι ν

«ταγουλπάζιν τό, ἀμάρτ. ταγουλπάζ' Σάντ.

Λέξις ξένη.

Ξύλινη καπνοδόχος» (IAP₂, 355).

'Η λ. *ταγουλπάζιν* προέρχεται, μὲ ἀντιμετάθεση *b-g > γ-π*, ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *dabulgaz*³, μὲ τὴν ἴδια σημασία.

99. τ α λ τ α ν ε ύ κ ο υ μ α ι

«ταλτανεύκομαι Χαλδ.

'Αγνώστου ἐτύμου.

Καταφεύγω που πρὸς προφύλαξιν» (IAP₂, 357).

Τὸ ρ. *ταλτανεύκομαι* προέρχεται ἀπὸ τὸ **καλκανεύκομαι καλκάνιν* «ἀσπίδα»⁴ < τουρκ. *kalkan*. Γιὰ τὴ σημασιολογικὴ ἐξέλιξη τῆς λέξεως πρβ. ἀποσκουτεύω (ἐκ τῆς προθ. ἀπὸ καὶ τοῦ ἀμάρτ. ρ. *σκουτεύω*, δ ἐκ τοῦ λατιν. *scutum*) «1) καταφεύγω που εἶτε πρὸς διανυκτέρευσιν εἶτε πρὸς ἀνάπαυσιν, καταλύω 2) καταφεύγω ὑπὸ σκέπη, ἐξασφαλίζομαι»⁵.

100. τ α π ά χ ι ν

«ταπάχιν τό, ἀμάρτ. ταπάχ' Τραπ. Χαλδ.

Πιθανῶς ἀπὸ τὸ περσ. *tebah*=ἄλεθρος.

Νόσος τῶν διχῆλων ζώων συνισταμένη εἰς τὴν γένεσιν πληγῶν μεταξὺ τῶν δυνύχων» (IAP₂, 360).

1. Andriotis, *Lex. d. Archaismen*, 517.

2. Ch. Tzitzilis, Greek loan - words in Bulgarian dialects, *Linguistique Balkanique* XXVI (1983) 67.

3. *DD*₄, 29.

4. IAP₁, 386.

5. *IANE*₂, 576.

Ἡ λ. *ταπάχιν* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *tabak* «σπυρὶ πού βγαίνει στὸ στόμα καὶ στὰ πόδια τῶν δίχληλων ζώων»¹.

101. τ α ρ ν α π ο υ τ ζ ε ύ ω

«ταρναπουτζεύω Χαλδ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

1) Καλπάζω: τ' ἄλογον ταρναπουτζεύ'. 2) Τρέχω χοροπηδώντας» (IAP₂, 362).

Τὸ ρ. *ταρναπουτζεύω* εἶναι παρατακτικὸ σύνθετο ἀπὸ τὸ *ταρνάζω* («κινουῦμαι ἐλαφρῶς καὶ ταχέως»)² καὶ **πουτζεύω*. Τὸ τελευταῖο προέρχεται ἀπὸ τὸ ρ. *ποδίζω* («βαίνω, βαδίζω, ὀρχοῦμαι») μὲ τροπή $\delta > \zeta$ καὶ μὲ κατάλ. -εύω, ἴσως κατὰ τὸ *χορεύω*.

102. τ α ρ ν α π ο υ τ ζ ί ζ ω

«ταρναπουτζίζω Σάντ. Χαλδ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Σκιρτῶ, χοροπηδῶ» (IAP₂, 362)

Καὶ τὸ ρ. *ταρναπουτζίζω* εἶναι σύνθετο ἀπὸ τὸ *ταρνάζω* καὶ τὸ **πουτζίζω* < *ποδίζω*.

103. τ ά τ ι ν

«τάτιν (I) τό, ἀμάρτ. τάτ' Σάντ.

Λέξις ξένη.

Τὸ περὶ τὸν πόδα μέρος τῆς κάλτσας» (IAP₂, 363).

Ἡ λ. *τάτιν* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *taṭi*, μὲ τὴν ἴδια σημασία³.

104. τ α τ ό λ ι

«τατόλι τό, Ἴν.

Λέξις ξένη.

Τὸ ἰσόπεδο φτυάρι, μὲ τὸ ὁποῖον φουρνίζουν τὰ ψωμιά» (IAP₂, 363).

Ἄ Κ. Καραποτόσογλου σχετίζει τὴ λ. *τατόλι* μὲ τὸ ἄρμεν. *t'i, t'ag* «φτυάρι»⁴. Ἡ ποντιακὴ λέξις συνδέεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *dadul*⁵, πού ἔχει τὴν ἴδια σημασία.

1. DD₃, 1297.

2. IAP₂, 362.

4. Κ. Καραποτόσογλου, δ.π., σ. 240.

5. DD₁, 392.

3. DD₃, 1322.

105. ταντανουϋ

«ταντανουϋ ή, Ἴν.

Ἐπίφω. τάν-τάν.

Τὸ πτηνὸν σεισπογίς» (IAP₂, 359).

Ἡ λ. ταντανουϋ εἶναι πιθανότερο πὺς προέρχεται ἀπὸ τὸ ρ. ταντανίζω, μεσ. ταντανίζομαι «κινῶ σπασμωδικῶς χέρια καὶ πόδια»¹.

106. τεβόριν

«τεβόριν τό, ἀμάρτ. τεβόρ' Κοτ. Σάντ. Τραπ. Χαλδ.

Λέξις ξένη.

1) Τὸ δένδρον ἔλατον. Ἵποκορ. τεβορόπον. 2) Τεβόρ(ω), τοπων. Τραπ.» (IAP₂, 365).

Ἡ λ. τεβόριν συνδέεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *tenir* «εἶδος λεύκας»².

107. τετέκιν

«τετέκιν τό, ἀμάρτ. τετέκ' Σάντ. Χαλδ.

Λέξις ξένη.

Μούχλα σχηματιζομένη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὑγρῶν τροφίμων» (IAP₂, 371).

Ἡ λ. τετέκιν πιθανότατα παράγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *tutuk* < *tutmak* «πιάνω». Γιὰ τὴ σημασία πρβ. τὸ ποντιακὸ *τουτούμιν* «μούχλα, εὐρώς», ποὺ σωστὰ ὁ Χ. Συμεωνίδης³ τὸ ἀνάγει στὸ τουρκ. *tutum* < *tutmak* «πιάνω».

108. τζάβλακο

«τζάβλακο τό, Ὁφ.

Λέξις ξένη.

Μέρος ἐλῶδες» (IAP₂, 372).

Ἡ λ. τζάβλακο συνδέεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *zevlük*, *zevlük* «1) δίνη, 2) γόνιμο ἔδαφος ποὺ μένει κάτω ἀπὸ τὴ λεπτὴ ἄμμο ποὺ κατεβάζουν οἱ χεῖμαρροι»⁴.

109. τζακάτιν

«τζακάτιν τό, ἀμάρτ. τζακάτ' Χαλδ.

Λέξις ξένη.

Δημητριακὸν γέννημα, σῖτος, σίκαλις, κριθή, εἰς τὴν πλήρη ἐκβλάστησίν του» (IAP₂, 373).

1. IAP₂, 358.

2. DD₂, 1350.

4. DD₁, 330.

3. Χ. Συμεωνίδης, ὁ.π., σ. 255.

Ἡ λ. *τζακάτιν* παράγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *ceget*, *ceget*¹, μὲ τὴν ἴδια σημασία.

110. τ ζ ά κ ι ν

«τζάκιν τό, ἀμάρτ. τζάκ' Σάντ.

Λέξεις ξένη.

Κλῆρος: Φρ. Σύρω τζάκ' (ρίχνω κλῆρον) (IAP₂, 373).

Ἡ λ. *τζάκιν* εἶναι πιθανότατα μεταρρηματικό οὐσ. ἀπὸ τὸ ρ. *τζακίζω*. Γιὰ τὴ σημασιολογικὴ ἐξέλιξη τῆς λέξης, πρβ. τὴ λ. *κλῆρος*, ποὺ συνδέεται ἐτυμολογικὰ μὲ τὸ ρ. *κλάω*.

111. τ ζ α λ ί μ ι ν

«τζαλίμν τό, ἀμάρτ. τζαλίμ' Χαλδ.

Λέξεις ξένη.

Ἄργυλλος» (IAP₂, 375).

Ἡ λ. *τζαλίμν* σχετίζεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *calim* «ἀργυλλῶδες, γλοιῶδες χῶμα»².

112. τ ζ ί α

«τζία ἦ, Ἰν. Κερ. Κοτ. Οἶν. Σιν. πληθ. τὰ τζίας, οἱ τζίες.

Ἀπὸ τὸ ἀρχ. οὐσ. *ἐστία* < *στία* κατ' ὀνοματοποιίαν διὰ τὸν φθόγγον τζ, ὃν ἐκπέμπε ὁ ἐκτινασόμενος σπινθήρ. Ἡ λ. ὑπὸ τὸν τύπον *τζίον* καὶ μεσ. πρβ. Γλυκ. 259 «παρὰ διαβόλου ἐπήδησεν ἐκ τοῦ λυχναρίου τζίον / καὶ τώρα βλέπω ἐμπυρισμόν, ἐκάησαν τὰ πάντα».

1) Ὁ ὑπὸ τῆς πυρᾶς ἐκπεμπόμενος σπινθήρ. β) Ἰνδαλμα σπινθήρος τῆς ὀράσεως: *Χτυπῶ σε καὶ τ' ὀμμάτα σ' τζίας ἐβγάλλουν*. 2) Πληθ. τὰ ἀκτινοειδῆ ποικίλματα ἐνδυμάτων. 3) Πληθ. οἱ τζίες, ἡ νόσος ἰατρὰ Ἰν.» (IAP₂, 381).

Ὁ Κ. Καραποτόσογλου³ θεωρεῖ ὅτι ἡ λ. *τζία* εἶτε ἀνήκει στὶς ὀνοματοποιημένες, εἶτε σχετίζεται μὲ τὸ τουρκ. *ci ve* «σπινθήρας». Κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ ἀποψη τοῦ Α. Παπαδόπουλου εἶναι ὀρθή. Δὲν εἶναι ὁμοίως ἀνάγκη νὰ καταφύγουμε στὴν ἐπίδραση τοῦ ἤχου τζ γιὰ νὰ ἐξηγήσουμε τὴν παρουσία τοῦ τζ στὴ θέση τοῦ στ. Πρόκειται γιὰ φωνητικὴ τροπὴ *ἐστία* > (*ἐ*)*στία* > **στία*, μὲ τσιτακισμό τοῦ τ πρὶν ἀπὸ τὸ οὐρανικὸ *ι* > *τσία*, μὲ ἀνομοιωτικὴ ἀποβολὴ τοῦ σ. Σημειῶνω πῶς στὴν Πεντάπολη Σερρών ἀπαντᾷ ὁ τύπος *σιτιά* «σπινθήρας»⁴ καὶ στὴν Πυλαία Θεσσαλονίκης ὁ τύπος *τσά*⁵ μὲ τὴν ἴδια σημασία.

1. DD₁, 251.

2. DD₁, 251.

3. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 244.

4. Ἀπὸ προσωπικὴ συλλογή.

5. Ἀπὸ προσωπικὴ συλλογή.

113. τ ζ ι ν ά κ ι ν

«τζινάκιν τό, Κερ. Τριπ. τζινάκιν Κερ. τζινάκ' Χαλδ. τζινάκ' Κοτ. Τραπ. Χαλδ. τζινέκ' Κοτ. τζουνάκ' Σάντ. »

'Αγνώστου έτύμου.

1) Σπινθήρ. 2) Κόσμημα τής κάλτσας. 3) Μικρόν τεμάχιον. 4) Κάρφος» (IAP₂, 386).

'Η λ. τζινάκιν συνδέεται με τὸ τουρκ. διαλ. *zınak* «σπινθήρας πὸ πετάζει ἢ φωτιά ἢ ὁ ἀναπτήρας»¹.

114. τ ζ ι ν τ ά ρ ι ν

«τζιντάρων τό, ἀμάρτ. τζιντάρ' Χαλδ.

Λέξις ξένη.

Λεπτὴ ἴνα ξύλου, σχίζα» (IAP₁, 386)

'Η λ. τζιντάρων σχετίζεται με τὸ τουρκ. διαλ. *cindir* «1) ἰσχνὸς 2) κουρέλια»².

115. τ ζ ό β ι ν

«τζόβιν τό, Κερ. τζόβ' Ὀφ. Σάντ. Χαλδ.

Λέξις ξένη.

1) Ἀπόκομμα ξύλου λεπτόν καὶ πλατύ. 2) Φλοιὸς δένδρου: Φρ. Τζαφίουμαι με τὸ τζόβ' (ξίνομαι με φλούδαν ἔννοεῖται δι' ἔλλειψιν καταλλήλου ὄργάνου καὶ μεταφ. ζῶ λιτότατα). 3) Ὀμοπλάτη» (IAP₂, 389).

'Ο Κ. Καραποτόσογλου³ παράγει τὴ λ. τζόβιν ἀπὸ τὸ τουρκοπερσ. *gor* «τεμάχιον ξύλου, καλάμι ἀχύρου, τσάκνο». Θὰ πρέπει νὰ προστεθεῖ πὼς ὑπάρχει τουρκ. διαλεκτικὴ λέξις *roba*⁴ πὸ σημαίνει «ᾠμος», καὶ πού, ὅπως φαίνεται, ἀποτελεῖ τὸ ἔτυμον τῆς λ. τζόβιν «ὠμοπλάτη».

116. τ ζ ό ν ι ν

«τζόνιν τό, ἀμάρτ. τζόν' Σάντ. Χαλδ.

Λέξις ξένη.

Συνήθως πληθ. τζόνα, σχισμένες βέργες, με τὰς ὁποίας πλέκουν καλάθια» (IAP₂, 389).

'Η λ. τζόνιν σχετίζεται με τὸ τουρκ. διαλ. *con* «βρίζα»⁵. Ὅπως εἶναι γνωστὸ με τὴ βρίζα πλέκουν καπέλα, μικρὰ καλάθια κττ.

1. DD₃, 1585.

3. Κ. Καραποτόσογλου, δ.π., σ. 244.

4. DD₁, 364.

2. DD₁, 263.

5. DD₁, 282.

117. τ ζ ο ρ ί ν

«τζορὶν (I) τό, Χαλδ.

Λέξις ξένη.

Γήλοφος, βουνόν. Ὑποκορ. τζορόπον» (IAP₂, 389).

Ὁ Κ. Καραποτόσογλου¹ σχετίζει τὴ λ. τζορὶν μὲ τὸ περσ. *garīwa*, *gīrīwa* «χαμηλὸς λόφος». Πιὸ πιθανὴ μοῦ φαίνεται ἡ σύνδεσή του μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *cor* «συνάθροιση»². Ἡ σημασιολογικὴ ἐξέλιξη τῆς λέξεως πρέπει νὰ ἦταν: «συνάθροιση» — «σωρὸς» — «γήλοφος, βουνό».

118. τ ζ ο υ τ ζ ο ύ κ ι ν

«τζουτζούκιν τό, Κερ. τζουτζούκ' Χαλδ.

Λέξις ξένη.

Ὁ ὄρρος τοῦ διωλισμένου γιουρτιοῦ» (IAP₂, 393).

Ὁ Κ. Καραποτόσογλου³ παράγει τὴ λ. τζουτζούκιν ἀπὸ τὸ ἀραβ. *sadjdja* «ὕδαρές, νερωμένο γάλα». Ἡ ποντιακὴ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *şücüük* «ὁ ὄρρος διωλισμένου τυριοῦ ἢ γιουρτιοῦ»⁴.

119. τ ζ υ λ λ ό π ε τ ρ α

«τζιλόπετρα ἦ, Ἴν.

Ἀπὸ τὸ ρ. τζιλῶ καὶ τὸ οὐσ. πέτρα.

Λίθος λίαν εὐθρυπτος» (IAP₂, 384).

Τὸ πρῶτο συνθετικὸ τῆς λ. τζιλόπετρα δὲν εἶναι τὸ ρ. τζιλῶ «ἀφοδεύω ὑγρά ἀπὸ εὐκοιλιότητα»⁵, ἀλλὰ τὸ συλλύω «τρίβω καὶ μεταβάλλω τι εἰς θρύμματα», πρβ. καὶ συλλυμάδια (< σύλλυμα < συλλύω) «θρύμματα, κομμάτια»⁶. Γιὰ τὴν τροπὴ σ > τζ, πρβ. *sarcelum* > τζακέλιν⁷ κ. ἄ.

120. τ ι ρ σ ἰ

«τιρσί τό, Ἴν.

Ἀπὸ παλαιὸν ἀμάρτ. θρισσίον ὑποκορ. τοῦ οὐσ. θρίσσα.

Τὸ ψάρι θρίσσα» (IAP₂, 394).

1. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 245.

2. DD₁, 285.

3. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 246.

4. DD₃, 1296.

5. IAP₂, 385.

6. IAP₂, 331.

7. IAP₂, 337.

Τὸ σωστὸ εἶναι πῶς ἡ λ. *τιρσί* παράγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *tirsi* (< *θρυσίον < θρίσσα) «ψάρι πὺ μοιάζει μὲ λουφάρι»¹.

121. τ ο ν ἄ ν α

«τονάνα ἡ, Ἰν.

Ἄγνώστου ἐτύμου.

Μετων. ἄνθρωπος δυσκίνητος ἢ ἡλίθιος» (IAP₂, 402).

Ἡ λ. *τονάνα* πιθανότατα σχετίζεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *tonu* «βλάκας»².

122. τ ο υ τ ο υ γ ι ᾶ

«τουτουγιά ἡ, Κοτ. Σάντ. Τραπ. Χαλδ.

Λέξις ξένη.

1) Ἄνθος τῆς ἐξοχῆς 2) Ἄγριόχορτον ἐδώδιμον» (IAP₂, 407).

Ἡ λ. *τουτουγιά* συνδέεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *tutyta* «μενεξεδι λουλούδι τοῦ κάμπου πὺ μυρίζει ώραϊα»³.

123. τ ρ α κ α τ ζ έ α

«τρακατζέα ἡ, Κοτ. Σεμ.

Ἀπὸ τὸ ὀνοματοποιημένον μὲρ. *τράκ*, τὸ οὐσ. *κατζίν* καὶ τὴν *κατ. -έα*.

Πλήγμα εἰς τὸ *κατζίν*, τὸ μέτωπον, καὶ γενικώτερον εἰς τὴν κεφαλὴν: *ἐδέκε με ἔναν τρακατζέαν ᾿ς σὸ κιφάλ᾿*» (IAP₂, 409).

Τὸ πρῶτο συνθετ. τῆς λ. *τρακατζέα* δὲν εἶναι ὁ ἦχος *τράκ*, ἀλλὰ ἡ πρόθ. *κατά*. Ἔχουμε λοιπὸν **κατακατζέα* > **κατρακατζέα*, μὲ ἀνάπτυξη ρ (πρβ. *κατακεφαλιά* > *κατρακεφαλιά*)⁴ > *τρακατζέα* μὲ ἀνομοιωτικὴ ἀποβολὴ τῆς συλλαβῆς *κα*.

124. τ ῶ α ι ν ῖ κ ι ν

«τῶαινικιν τό, ἀμάρτ. *τῶαινίκ* Χαλδ. *τῶαινίκ* Χαλδ.

Λέξις Ρωσικὴ.

Δοχεῖον παρασκευῆς τεύου», (IAP₂, 427).

Πρόκειται γιὰ τὸ ρωσ. *čajnik*⁵, μὲ τὴν ἴδια σημασίαν.

1. DD₂, 1369.

2. DD₃, 1340.

3. DD₃, 1402.

4. Ἀνδριώτη EA, 153.

5. Dal', ὁ.π., τ. 4, σ. 581.

125. τ ῥ α κ ά λ α

«τῥακάλα ἐπίθ. θηλ. Κοτ.

Ἐπὶ τὸ οὐσιαστ. τῥακάλιν ἢ τῥάκαλος.

Ἐξουσα μάτια γαλανά» (IAP₂, 427).

Ἐλ. τῥακάλα προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *gahal* «γαλανομάτης»¹.

126. τ ῥ α λ τ ί κ α

«τῥαλίτικα ἢ, Σάντ. Χαλδ. τῥάλτικα Κοτ. Χαλδ. τῥολίτικα Τραπ.

Ἐγνώστου ἐτύμου.

Παιδιά καθ' ἣν βραχὺ κοντάκιν ξύλου τοποθετούμενον ἐπὶ λακκίσκου ἢ δύο παραλλήλων λίθων ἀνυψώνεται διὰ ράβδου καὶ ἔπειτα ἐκσφενδονίζεται διὰ δευτέρου ἐναερίου πλήγματος» (IAP₂, 425).

Ἐλ. τσαλίτικα παράγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *çatlak* «crevice; crack, fissure; split: cracked»² μὲ μετάθεση τοῦ λ καὶ ἐπίδραση τῆς κατάλ. -ίκα.

127. τ ῥ α π ά ρ ι ν

«τῥαπάριν τό, ἀμάρτ. τῥαπάρ' Χαλδ.

Λέξις ξένη.

Φράκτης κήπου» (IAP₂, 430).

ἘΟ Κ. Καραποτόσογλου³ παράγει τῆ λ. τῥαπάριν ἀπὸ τὸ ἀραβ. *zarb*, *zırb*, *zarıba* «περίφραγμα ἀπὸ ξύλου γιὰ τὰ πρόβατα ἢ τὶς κατσίκες». Ἐλ. λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *çeper* (< περσ. *çep*) «τοῖχος, φράχτης»⁴.

128. τ σ α χ ν ί δ α

«τσαχνίδα ἢ, Ἐν.

Ἐγνώστου ἐτύμου.

Μικρὰ σχίζα ξύλου, ἀγκίθα» (IAP₂, 431).

Ἐλ. τσαχνίδα παράγεται ἀπὸ οὐσ. τσάννο καὶ τήν κατάλ. -ίδα. Γιὰ τὴν τροπὴν *κν* > *χν*, πρβ. *τζίκνα* > *τζίχνα*⁵ κ. ἄ.

1. DS₃, 534.

2. Hony-İz 62.

3. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 249.

4. DD₁, 325.

5. IAP₂, 388.

129. τ ῶ καλίκιν

«τῶκαλίκιν τό, ἀμάρτ. τῶκαλίκ' Τραπ. Χαλδ.

Λέξεις ξένη.

Γιαούρτι σακκουλήσιο» (IAP₂, 434).

Ἡ λ. τσοκαλίκιν προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *çokelik* (< *çökmeç* «διη-
θῶ») «τυρὶ πού γίνεται μὲ τὸ ἕζημα ἀποβουτυρωμένου τυρόγαλου»¹.

130. τ ῶ ορτίκα

«τῶορτίκα ἦ, Σάντ. Χαλδ. τῶορτίκα Χαλδ.

Λέξεις ξένη.

1) Οὐσία ἐλαστική, τὴν ὁποίαν ἐκκρίνουν αἱ ρίζαι φυτοῦ καὶ ἡ ὁποία μασιέται ὡς
τσίχλα. β) Αὐτὸ τὸ φυτὸν τὸ ἐκρίνον τὴν οὐσίαν. 2) Μαστίχα ἀπὸ σιτάρι» (IAP₂, 436).

Ὁ Κ. Καραποτόσογλου² παράγει τὴ λ. τῶορτίκα ἀπὸ τὸ τουρκ. *çör-
dük* «ῥωσσωπος ὁ φαρμακευτικός». Πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ ὁ τύπος *çörtük*
«(1) εἶδος ἀρωματικοῦ φυτοῦ πὺ βάζουν στὸ τουρσί, 2) ἓνα φυτὸ πὺ τὸ
χρησιμοποιοῦν ἔταν κάνουν τραχανά»³.

131. τ ῶ ορτιν

«τῶορτιν τό, ἀμάρτ. τῶορτ' Κοτ.

Λέξεις ξένη.

Θάμνος τις» (IAP₂, 436).

Ἡ λ. τῶορτιν σχετίζεται μὲ τὸ τουρκ. διαλ. *çort* «ἀγκαθότοπος»⁴.

132. τ ῶ ουμάνιν

«τῶουμάνιν (I) τό, ἀμάρτ. τῶουμάν' Τραπ.

Λέξεις ξένη.

Ἄναρριχωμένη πόα» (IAP₂, 437).

Ἡ λ. τῶουμάνιν προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *çimen* «χλόη»⁵.

1. DD₁, 376.

2. Κ. Καραποτόσογλου, ὁ.π., σ. 253.

3. DD₁, 382.

4. DD₁, 372.

5. Θεοφυλακτίδη, σ. 151.

133. τ̣σ̣ο̣ύ̣τ̣σ̣ί̣λ̣ο̣ν, τ̣σ̣ο̣υ̣τ̣σ̣ί̣λ̣ώ̣ν̣ω

«τ̣σ̣ο̣ύ̣τ̣σ̣ει̣λο̣ν ἐπίθ. οὐδ. Κοτ.

Ἐπὶ τὸ ἐξώχειον.

Ἐπὶ δοχείου, μέχρι χειλέων γεμισμένου» (IAP₂, 438)

«τ̣σ̣ο̣υ̣τ̣σ̣ει̣λώ̣ν̣ω Κοτ. Ἐπὶ τὸ τ̣σ̣ο̣ύ̣τ̣σ̣ει̣λο̣ν

Γεμίζω δοχεῖον μέχρι χειλέων» (IAP₂, 438).

Τὸ ρ. τ̣σ̣ο̣υ̣τ̣σ̣ί̣λ̣ώ̣ν̣ω προέρχεται ἀπὸ τὸ τ̣σ̣ο̣υ̣τ̣σ̣ο̣υ̣λώ̣ν̣ω (< τ̣σ̣ο̣υ̣τ̣σ̣ο̣ύ̣λα + κατὰλ. -ώνω) «γεμίζω ὡς τὰ χεῖλια»¹ με ἀνομοίωση ου-ου > ου-ι. Τὸ τ̣σ̣ο̣ύ̣τ̣σ̣ει̣λο̣ν προέρχεται ἀπὸ τὸ τ̣σ̣ο̣υ̣τ̣σ̣ο̣ύ̣λα.

134. τ̣σ̣ο̣υ̣τ̣σ̣ο̣ύ̣λα

«τ̣σ̣ο̣υ̣τ̣σ̣ο̣ύ̣λα ἦ, Οἰν.

Λέξις ξένη.

Τὸ εἰς ὄξυ ἀπολήγον ὄπισθεν τριγωνικὸν ἄκρον τῆς γυναικείας ζώνης» (IAP₂, 438).

Πρόκειται γιὰ βαλκανικὴ λέξη με ἀβέβαιη ἐτυμολογία. Τῆ συναντοῦμε στὰ κουτσοβλαχικὰ ὡς *čiučiułã* «pic, sommet, faite, aigrette»², στὰ βουλγαρικὰ ὡς *čučula* «κουκούλα»³ καὶ στὰ ἑλληνικὰ ὡς τ̣σ̣ο̣υ̣τ̣σ̣ο̣ύ̣λα «ἐπιρρ. ὡς τὰ χεῖλια». (Πυλαία Θεσσαλονίκης).

135. ὕ̣λ̣ι̣δ̣ι̣ν

«ὕ̣λ̣ι̣δ̣ι̣ν τό, Οἰν.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Ἐύλον ποῦ δὲν καίεται ἔνεκα τῆς μεγάλης ὑγρότητός του» (IAP₁, 365).

Ἡ λ. ὕ̣λ̣ι̣δ̣ι̣ν πιθανότατα προέρχεται ἀπὸ τὸ ποντ. γυλίδι (< λυγίδι) «πᾶς εὐκαμπτος κλάδος, εὐλύγιστη βέργα»⁴, με πτώση τοῦ γ μπροστὰ ἀπὸ τὸ ι, ποῦ εἶναι συνηθισμένο φαινόμενο στὶς ἑλληνικὲς διαλέκτους.

136. φ̣α̣λ̣ε̣κ̣ό̣φ̣τ̣ρ̣α

«φ̣α̣λ̣ε̣κ̣ό̣φ̣τ̣ρ̣α ἦ, Χαλδ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Δένδρον παράγον καρπὸν ἐδώδιμον ὅμοιον πρὸς τὸ μέσπιλον» (IAP₂, 450).

1. Στὴν Πυλαία Θεσσαλονίκης.

2. T. Parahagi, ὁ.π., σ. 446.

3. Βουλγαροελληνικὸ λεξικό, ὁ.π., σ. 1444.

4. IAP₁, 534.

Ἡ λ. *φαλεκόφτρα* προφανῶς προέρχεται ἀπὸ τὸ **ὄμφαλοκόφτρα* (< ὄμφαλός + κόφτρα). Ἡ ὄνομασία φαίνεται νὰ ἔχει σχέση με κάποιες ιδιότητες τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου.

137. Φερτούλης

«φερτούλης ἐπίθ. ἀμάρτ. φερτούλις Σάντ.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Ρακένδουτος, κουρελῆς» (IAP₂, 455).

Ἡ λ. *φερτούλης* παράγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *pirtil* «κουρέλι»¹.

138. φιραούνιν

«φιραούνιν τό, ἀμάρτ. φιασούν' Χαλδ. φιαγούν' Χαλδ.

Λέξις ξένη.

1) Ἄκμῃ Ξυραφιοῦ: Φρ. *Γίνομαι φιαγούν'* (ἐξοργίζομαι ὑπερβαλλόντως).

2) Μετων. ἄνθρωπος ὀργίλος» (IAP₂, 458).

Ἡ λ. *φιραούνιν* παράγεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *firaunin* «1) φαραώ, 2) δυνάστης, ἀλαζών»².

139. φουλουκίζω

«φουλουκίζω ἀμάρτ. φουλουκίω Ἴν.

Ἄγνωστου ἐτύμου.

Κεντῶ, νίσσω με τσουκνίδα. Παράγ. *φουλοῦκισμα*» (IAP₂, 463).

Τὸ ρ. *φουλουκίζω* προέρχεται ἀπὸ τὸ **κουλουφίζω* με ἀντιμετάθεση κ-φ > φ-κ. Τὸ **κουλουφίζω* παράγεται ἀπὸ τὸ **κουλούφα*, ποῦ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς τύπους με τοὺς ὁποίους ἀπαντᾷ στὰ ἑλληνικὰ ἰδιώματα τὸ οὖσ. *ἀκαλήφη*, πρβ. *κουλ'φὰς* (< *ἀκαλήφη*) στὴν Ἰμβρο³.

140. φουρνογκότης

«φουρνογκότης ὄ, Ἴν.

Ἄπὸ τὸ οὖσ. *φούρνος* καὶ ἴσως τὸ Ἰταλ. *gotiazza*=φτυάρι.

Κοντὸς με τὸν ὁποῖον συνδαυλίζουν τὰ καιόμενα ξύλα τοῦ φούρνου» (IAP₂, 465).

Ἡ λ. *φουρνογκότης* προέρχεται ἀπὸ τὸ **φουρνοκόντι* (< *φούρνος* +

1. DD₄, 1141.

2. Θεοφυλακτίδη, σ. 230.

3. Andriotis, *Lex. d. Archaismen*, 77.

κοντός) με μετάθεση του *ν* και αλλαγή γένους. Για τή σημασία πρβ. τὸ καρπαθιακὸ *φουρνοκόνδαρο* (< *φούρνος* + *κοντάρι*) «κοντάρι τοῦ φούρνου»¹.

141. φ ο υ φ ο ὄ λ ι ν

«φουφούλιν τό, Κερ. Ὀνοματοποιημένον.

Ἡ ἀκαλήφη ἢ ὁποία κεντᾶ καὶ προκαλεῖ τὸ ἐπιφών. *φουφουῖ*» (IAP₂, 469).

Ἡ λ. *φουφούλιν* παράγεται ἀπὸ τὸ **κουφούλι* (< **κουλούφι* < *ἀκαλήφη*) με ἀφομοίωση *κ-φ* > *φ-φ*.

142. χ α β ί τ ζ ι ν

χαβίτζιν τό, Κερ. Οἰν. Τριπ. *χαβέτζι* Ἴν. *χαβίτζ'* Κοτ. Σάντ. Τραπ. Χαλδ. Πληθ. *χαβίτζα*.

Λέξις ξένη. Διὰ τὸ ἠχηρὸν *ζ* τοῦ πληθ. *χαβίτζα* ἰδ. Γραμμ. 28.

Εἶδος ἐδέσματος ἀπὸ ἀλεύρι καὶ ἀνόγαλα ἢ βούτυρον: Παροιμ. πού 'κ' ἔχ' νὰ τρώη, εὐτάει *χαβίτζ'* καὶ τρώει (ἐκεῖνος πού δὲν ἔχει νὰ φάγη, κάμνει *χαβίτζιν* καὶ τρώει, ἐπὶ πτωχοῦ ἀναγκαζομένου δι' Ἐλλειψιν προχείρου εὐθηνῆς τροφῆς νὰ φάγη τι τὸ ἐκλεκτὸν φυλαττόμενον δι' ἔκτακτον περίστασιν) ((IAP₂, 484).

Ἡ λ. *χαβίτζιν* συνδέεται μετὸ τουρκ. διαλ. *hauuz* «γλυκὸ πού γίνεται ἀφοῦ χύσουμε μέλι πάνω σὲ σιγαρισμένο ἀλεύρι»².

143. χ α λ τ ε β ό ρ η ς

«χαλτεβόρης ἐπίθ. ἀμάρτ. *χαλτεβόρτζ* Σάντ.

Λέξις ξένη.

Ἐπεριποίητος, *κακοντυμένος*» (IAP₂, 489).

Ἡ λ. *χαλτεβόρης* συνδέεται μετὸ τουρκ. *halavurt* «χοντροκομμένος ἀνθρωπος»³. Τὸ ποντ. *χαλτεβόρης* καὶ τὸ τουρκ. *halavurt* πρέπει νὰ σχετίζονται μετὸ ρωσ. *halabruda* «κακοντυμένος, ἀκατάστατος» πού ὁ M. Vasmer⁴ τὸ παράγει, ὅχι πολὺ πειστικά, ἀπὸ τὸ *hal* «ἀγορασμένος τζάμπα» καὶ *bruda* «θολὸ ποτό».

1. K. Mhñā, ὁ.π., σ. 158.

2. DD₂, 711.

3. DD₂, 697.

4. M. Vasmer, *Étimologičeskij slovar' ruskovo jazyka, perevog c nemeckogo i gopolnenija* O. N. Trubačeva, τ. Δ', σ. 216.

144. χαντζίρα

«χαντζίρα ή, Σάντ. Χαλδ. χαντζούρα Κερ.
Λέξις ξένη.

1) 'Ο πνιγηρός ατμοσφαιρικός καύσων. 2) 'Η όσμη καιομένου ύφάσματος. 3) 'Υπόλειμμα καμένου ύφάσματος» (IAP₂, 494).

'Η λ. χαντζίρα, χαντζούρα προέρχεται από τὸ τουρκ. *hançur* «στάχτη καιόμενης πατσαβούρας»¹.

145. χασίλιν

«χασίλιν τό, Κερ. χασίλ' Κοτ. Σάντ. Χαλδ. χασούλ' Χαλδ.
Λέξις ξένη.

Φαγητόν από χονδραλεσμένον σιτάρι ή άραβόσιτον, χυλός πηκτός άρτυσμένος με βούτυρον» (IAP₂, 502).

'Ο Χ. Συμεωνίδης παράγει τή λ. από τὸ τουρκ. *hasil*, διαλ. *hasil*².
'Η λέξη προέρχεται από τὸ τουρκ. διαλ. *hasil*, με τήν ίδια σημασία³.

146. χορδόγκοιλο

«χορδόγκοιλο τό, 'Αμ.

'Από τὸ χονδρόκοιλο, άπερ έκ τοῦ άρχ. ούσ. χόνδρος = κόκκος, όγκος σφαιροειδής και τοῦ ούσ. κοιλία.

Τὸ ένώδες περιεχόμενον τής κολοκύθας συμπεριλαμβανομένων και τῶν σπερμάτων» (IAP₂, 521).

'Η λ. χορδόγκοιλο προέρχεται από τὸ μεσν. *χορδόκοιλο* (< *χορδη*) + *κοιλία*) «Tiereingeweide»⁴ με τροπή *κ* > *γκ*⁵.

147. χορδόνα

«χορδόνα έπίθ. θηλ. Σάντ.

'Αγνώστου έτύμου.

Χονδρή, παχύσαρκη: "Εφαεν έφαεν κ' έγέντον χορδόνα» (IAP₂, 521).

1. DD₂, 700.

2. Χ. Συμεωνίδη, ό.π., σ. 256.

3. DD₂, 708.

4. Andriotis, *Lex. d. Archaismen*, 602.

5. Φ. Κουκοιλέ, Περί άναπτύξεως έρρίνου έν τή νεωτέρα έλληνικη, 'Αθηνά 49 (1939) 105.

Ἡ λ. *χορδώνη* προέρχεται ἀπὸ τὸ βορδώνη (<μεσν. *βόρδων* <λατ. *burdo*) «1) ἡμίονος ἄρρην 2) ἄνθρωπος βραδυκίνητος»¹ μὲ παρετυμολογικὴ ἐπίδραση τοῦ *χοντρή*, πρβ. καὶ ποντ. *βορδονάρι* «εἶδος χονδροῦ δαμάσκηνου»².

148. χορόμιν

«χορόμιν τό, ἀμαρτ. *χορόμ'* Σάντ.

Λέξις ξένη.

Σωρὸς νεαρῶν φυτῶν ἀραβοσίτου ἐκριζουμένων πρὸς ἀραίωσιν τοῦ ὄλου σπαρτοῦ καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἀφινομένων πρὸς καρποφορίαν («*ΙΑΠ*₂, 522).

Ἡ λ. *χορόμιν* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *horum* «φυτὸ ποῦ τοποθετεῖται σὲ δεμάτια μετὰ τὸ θέρισμα, μικροὶ σωροὶ ἀπὸ φακὲς ποῦ γίνονται μετὰ τὸ θέρισμα»³.

149. χοσπώνω

«χοσπώνω Κερ. Οἰν. Μεσ. *χοσποῦμαι*.

Ἄγνώστου ἐτύμου.

1) Δίδω τι εἰς τινα κρυφίως, 2) Εἰσωθῶ, ἐμβάλλω 3) Μέσ. χώνομαι:

Φρ. Ἔσ' ὅλα *χοσποῦται* (ἀναμειγνύεται παντοῦ). Παράγ. *χόσπωμαν*». («*ΙΑΠ*₂, 524).

Τὸ ρ. *χοσπώνω* πιθανῶς παράγεται ἀπὸ τὸ **κουσπώνω* (< *κουσπίν* < λατ. *cuspis*) πρβ. καὶ *κουσπίζου*, *κουσπία* (< *κουσπίον* < *cuspis*) «*stechen, belästigen*»⁴.

150. χουμάλιν

«*χουμάλιν* τό, ἀμαρτ. *χουμάλ'* Ὅφ.

Ἄγνώστου ἐτύμου.

Θυρὶς ἀδιέξοδος ἐν τοίχῳ οἰκίας χρησιμεύουσα εἰς ἀπόθεσιν διαφόρων πραγμάτων» («*ΙΑΠ*₂, 527).

Ἡ λ. *χουμάλιν* παράγεται ἀπὸ τὸ ποντ. *φουμάλιν* (< ἰταλ. *fumale*) «ἡ παρὰ τὴν ἐστίαν ἐν τῷ τοίχῳ ἀδιέξοδος θυρίδα»⁵.

1. *IANE*₄, 37-38.

2. *ΙΑΠ*₂, 191.

3. *DD*₂, 746.

4. *Andriotis, Lex. d. Archaismen*, 332.

5. *ΙΑΠ*₂, 463.

151. *χ ο ύ σ τ α*

«χούστα ή, Χαλδ.

Ἄγνώστου ἑτύμου.

Ἄρπάγη κλιβάνου μεταλλουργικοῦ» (*IAP*₂, 528).

Ἡ *χούστα* προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. διαλ. *hizi* «1) χαντζάρι, μεγάλο μαχαίρι, 2) καμάκι γιὰ ψάρεμα»¹.

Θεσσαλονίκη

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΖΙΤΖΙΑΗΣ

1. *DD*₂, 733.

